

ADALET LABİRENTİ

2023 YILINDA
TÜRKİYE'DE
İNSAN HAKLARI

SOLIDARITY WITH OTHERS
BELÇİKA

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	3
KEYFİ GÖZALTI VE TUTUKLAMA	3
ÖNEMLİ SAĞLIK SORUNLARI OLAN KİŞİLERİN HAPSE ATILMASI.....	4
HAMİLE VEYA DOĞUM SONRASI KADINLARIN HAPSEDİLMESİ.....	5
ŞARTLI TAHLİYENİN KEYFİ OLARAK REDDEDİLMESİ	6
AİHM KARARLARI	7
ZORLA KAYBEDİLMELER	7
YUSUF BİLGE TUNÇ DAVASI	7
DİĞER OLAYLAR	8
TOPLANMA VE ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ	9
TOPLANMALARA KATILIMLARI NEDENİYLE İNSANLARIN GÖZALTINA ALINMASI	9
İNSANLARIN TOPLANTILARA KATILIMLARI NEDENİYLE KOVUŞTURULMASI	9
YEREL MAKAMLARIN TOPLANTILARA YÖNELİK KEYFİ GENEL YASAKLARI	10
İFADE VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ	12
ONLINE SANSÜR	13
KAMUSAL ALANDA VE İNTERNETTE ÜZERİNDE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN KISITLANMASI	13
BASIN MENSUPLARINA YÖNELİK HAK İHLALLERİ VE TACİZ.....	14
GÖZALTILAR, KÖTÜ NİYETLE YÜRÜTÜLEN KOVUŞTURMALAR VE SALDIRILAR.....	15
TÜRKİYE'NİN KONTROLÜNDEKİ KUZAY KIBRIS'TA GAZETECİLİĞİN ENGELLENMESİ...16	
SÜRGÜNDE YAŞAYAN GAZETECİLERE YÖNELİK TACİZ VE GÖZDAĞI	16
YAYINCILIĞA BASKI	18
HAREKET ÖZGÜRLÜĞÜ	18
DİN ÖZGÜRLÜĞÜ.....	19
İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARI	19
YARGI BAĞIMSIZLIĞI VE HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ	20
YASAL GÜVENCELERİN VE ULUSLARARASI TAAHHÜTLERİN EROZYONA UĞRAMASI.20	
ULUSLARARASI DENETİM VE YARGI GÖZETİMİ	21

KÜRT AZINLIK	22
ARKA PLAN	22
KÜRT SİYASİ AĞLARINA YÖNELİK TOPLU GÖZALTILAR	23
NEFRET SÖYLEMİ VE NEFRET SUÇLARI	23
DIĞER AZINLIKLAR	23
CEZAEVİ KOŞULLARI	24
SAĞLIK HİZMETLERİNİN VE İLAÇLARIN REDDİ	24
MAHKUMLARIN USULSÜZ ŞEKİLDE TECRİDİ	24
CEZAEVİ YÖNETİMLERİ VE YETKİLİLERİ TARAFINDAN YAPILAN SUİSTİMLER	25
MÜLTECİLER VE GÖÇMENLER	25
NEFRET SÖYLEMİ VE NEFRET SUÇLARI	26
TÜRKİYE-YUNANİSTAN SINIRLARINDA GÖÇMENLERİN GERİ İTİLMESİ	27
İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE	27
ULUSÖTESİ BASKI	28
ARKA PLAN.....	28
YABANCI KÖKENLİ VATANDAŞLARA YÖNELİK SALDIRILAR	29
KAÇIRMALAR.....	29
SINIR ÖTESİ ASKERİ OPERASYONLAR.....	30
KÖTÜ NİYETLİ İADE TALEPLERİ	30
KADIN HAKLARI	31
SONUÇ.....	32

Adalet Labirenti: 2023 Yılında Türkiye'de İnsan Hakları

GİRİŞ

Türkiye'de 2023 yılı, insan hakları ve yargı bağımsızlığından azınlık hakları, mültecilerin korunması ve kadın haklarına kadar çeşitli alanlarda sayısız zorluk ve gelişmeye sahne oldu. Devam eden incelemeler ve uluslararası kınamaların ortasında Türkiye, yasal güvencelerin aşınması, muhalefetin bastırılması ve azınlık toplulukları ile insan hakları savunucularının hedef alınması gibi kalıcı sorunlarla boğuştu. Özellikle, Türk hükümetinin Gülen hareketi ve Kürt siyasi hareketlerine yönelik baskıları, toplu gözaltılar ve azınlıklara yönelik nefret suçları, ülkedeki sivil özgürlüklerin kırılan durumunun altını çizmektedir.

Ayrıca, Türkiye'nin cezaevi sistemi sistematik suistimal, sağlık hizmetlerinden mahrum bırakma ve mahkumların aşırı tecrit edilmesi nedeniyle eleştirilere maruz kaldı ve ceza infaz sistemindeki insan hakları ihlallerine ilişkin daha geniş endişelerin vurgulanmasına neden olmuştur. Eş zamanlı olarak, başta Suriyeliler ve Afganlar olmak üzere mülteci ve göçmenlerin durumu, savunmasız nüfusların karşılaştığı zorluklara ve daha iyi koruma mekanizmalarına duyulan ihtiyaca işaret etmiştir.

Sınır ötesi baskı olgusu önemli bir endişe kaynağı olarak ortaya çıkmış, Türkiye'nin muhalifleri yargısız infaz yoluyla yurt dışında takip etmesi ve usulsüz iade talepleri uluslararası alanda dikkat çekmiş ve kınanmıştır. Ayrıca, Kürtlerin kontrolündeki bölgeleri hedef alan sınır ötesi askeri operasyonlar insani kaygıları artırmış ve komşu ülkelerle ilişkileri germiştir.

Bu zorluklara rağmen, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadın cinayetleri ve yasal çerçevelere ilişkin tartışmalar devam ettiği için Türkiye'nin kadın hakları ortamı engellerle dolu olmaya mahkum edildi. İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı, kadın hakları ve yasal korumaları çevreleyen daha geniş gerilimleri yansıtarak tartışmalara yol açmaya devam etmektedir.

Bu karmaşık ortamda Türkiye, insan haklarını koruma, yargı bağımsızlığını sağlama, savunmasız toplulukları koruma ve toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etme zorunluluğuyla boğuştu. 2023'te yaşanan olaylar ve gelişmeler, sistemik zorlukları ele almak ve Türkiye'nin insan hakları ve demokrasiye yönelik uluslararası taahhütlerini yerine getirmek için kapsamlı reformlara duyulan acil ihtiyacın altını çizmiştir.

KEYFİ GÖZALTI VE TUTUKLAMA

Yıl boyunca Türk makamları, Gülen hareketi ile bağlantılı oldukları iddiasıyla en az 3055 kişiyi gözaltına aldı ve/veya haklarında gözaltı kararı çıkarmıştır.

Gülen hareketi, Türk hükümeti tarafından Temmuz 2016'da başarısızlıkla sonuçlanan bir askeri darbeyi organize etmekle suçlanmaktadır. Her ne kadar bu tartışma bu raporun kapsamı dışında kalsa da, bireylerin yalnızca grupla fiili veya algılanan ilişkileri nedeniyle yaygın bir şekilde hapsedilmeleri, darbe girişiminden bu yana Türkiye'de önemli bir insan hakları sorunu olmuştur. Bu durum, dünya çapındaki insan hakları örgütleri ve uluslararası kurumlar tarafından sürekli ve kapsamlı bir şekilde kınanmıştır. BM Keyfi Gözaltı Çalışma Grubu (WGAD) tarafından 2020 ve 2023 yıllarında yayımlanan görüşler, hareketle bağlantılı olduğu

iddia edilen kişilerin yaygın veya sistematik olarak hapsedilmesinin insanlığa karşı suç teşkil edebileceğini açıkça belirtmektedir.¹

Kitlesel gözaltı uygulaması, ülkenin aşırı geniş ve muğlak terörle mücadele mevzuatıyla ilgili sorunları da özetlemiştir; bu mevzuat, herhangi bir gerçek şiddet veya suçluluğa işaret etmek zorunda kalmadan, sendika üyelikleri, banka hesapları, gazete abonelikleri ve grubun diğer üyeleriyle iletişim gibi şüpheli veya saçma kanıtlara dayanarak bireylerin suçlanmasına izin vermiştir. Bu gözaltılara yol açan soruşturmalar, Gülen'e bağlı sendikalar, finans kurumları ve medya kuruluşları darbe girişimi sonrasında kapatılana kadar ülkede yasal olarak faaliyet gösterdiğinden, geriye yürümezlik ilkesini de ihlal etmiştir.

Ayrıca, Haziran ayında Birleşmiş Milletler Keyfi Gözaltılar Çalışma Grubu (WGAD), Muhammet Şentürk isimli bir kişinin Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddiasıyla gözaltına alınması ve tutuklanmasının keyfi olduğu sonucuna varmış ve bu tür vakaların insanlığa karşı suç teşkil edebileceğini belirtmiştir. Mütalaa, 2020 yılında yayımlanan bir başka mütalaayı da desteklemiştir.²

ÖNEMLİ SAĞLIK SORUNLARI OLAN KİŞİLERİN HAPSE ATILMASI

Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'na göre, geçen yıl (2022) ülke genelinde 73 mahpus demir parmaklıklar ardında hayatını kaybetti ve bunların 34'ü intihar olarak nitelendirildi. İnsan Hakları Derneği (İHD), Nisan 2022 itibarıyla cezaevlerinde 651'i ağır olmak üzere 1.517 hasta mahpus bulunduğunu bildirdi. Yetkililer, bu alışkanlıklarını sürdürerek, ağır sağlık sorunlarıyla boğuşan mahkûmları, özellikle de siyasi nedenlerle tutuklananları tahliye etmemekte ısrar etmiştir. Cezaevinde kalmaya devam etmelerinin uygun olmadığını gösteren tıbbi değerlendirmelere rağmen, birçok kişi parmaklıklar ardında tutulmuştur.

Adalet Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Adli Tıp Kurumu (ATK) birçok davada şüpheli raporlar düzenlemiş ve bu raporlar mahkemeler tarafından tahliye taleplerinin reddedilmesinde kullanılmıştır.

Özellikle, ağır hastalığına rağmen Bolu'da tutulan 68 yaşındaki Cemal Tanhan, Adli Tıp Kurumu'nun (ATK) kendisini cezaevine uygun bulmasına rağmen trajik bir şekilde felç olmuştur. Tahliyesinin ardından, kötüleşen sağlığına rağmen Türkiye'nin kuzeybatısında hapsedilen Tanhan, sadece 29 gün sonra vefat etmiştir.³

Tokat'ta cezaevinde bulunan hasta tutuklu Ahmet Cengiz Karlı, hastane ziyaretinden dönerken yolda hayatını kaybetmiştir. Avukatı, Karlı'nın ağır zatürre hastası olmasına rağmen hastane tarafından cezaevine geri gönderildiğini belirtti.⁴

¹https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Detention/Opinions/Session89/A_HRC_WGAD_2020_84.pdf Opinion No 84/2020 (paragraph 76), https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Detention/Opinions/Session89/A_HRC_WGAD_2020_67.pdf Opinion No 67/2020 (Paragraph 96), https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Detention/Opinions/Session89/A_HRC_WGAD_2020_66.pdf Opinion No 66/2020 (Paragraph 67), <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/detention-wg/opinions/session96/A-HRC-WGAD-2023-3-AEV.pdf> Opinion No 3/2023 (Paragraph 85), <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/detention-wg/opinions/session98/a-hrc-wgad-66-2023-turkiye-aev.pdf> Opinion No 66/2023 (Paragraph 63)

² <https://www.turkishminute.com/2023/06/05/widespread-imprisonment-of-individual-with-alleged-gulen-linkmay-constitute-crimes-against-humanity-un-working-group/>

³ <https://stockholmcf.org/ailing-inmate-in-turkey-struck-with-paralysis-after-authorities-found-him-fit-to-remain-in-prison/>

⁴ <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/19-ocak-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

Adli Tıp Kurumu (ATK) tarafından hazırlanan bir başka raporda ise, önemli engelleri ve sağlık sorunları bulunan 81 yaşındaki Kürt kadın Makbule Özer'in hapis cezasını çekebilecek durumda olduğu sonucuna varılmıştır.⁵

Aşağıda, ciddi sağlık sorunlarına rağmen hapsedildiği bildirilen mahpusların bir listesi yer almaktadır:

1. Ahmet Cengiz Karlı⁶,
2. Aysel Tuğluk⁷,
3. Behçet Kaplan⁸,
4. Cemal Tanhan⁹,
5. Emel Çiftçi¹⁰,
6. Emin Soyal¹¹,
7. Hamdin Ördek¹²,
8. Makbule Özer¹³,
9. Mustafa Said Türk¹⁴,
10. Mustafa Şener¹⁵,
11. Nagihan Yavuz¹⁶,
12. Sait Gürkan¹⁷,
13. Şivakar Ataş¹⁸

Bunlar arasında Hamdin Ördek, Ahmet Cengiz Karlı, Behçet Kaplan ve Cemal Tanhan henüz hapisteyken ya da gecikmeli tahliyelerinden kısa bir süre sonra hayatlarını kaybetmişlerdir.

HAMİLE VEYA DOĞUM SONRASI KADINLARIN HAPSEDİLMESİ

Bu yıl ayrıca, yetkililerin Türkiye'nin son 18 ay içinde doğum yapan kadınların cezalarının ertelenmesini öngören kendi yasalarını açıkça hiçe sayarak gerçekleştirdiği hamile ve doğum sonrası kadınların tutuklanmasına da tanık olmuştur.

Yetkililer, iki buçuk aylık bir bebek annesi olan Hilal Keser'i, hamile olan veya son bir buçuk yıl içinde doğum yapan kadınların hapis cezalarının infazının ertelenmesini öngören yasayı ihlal ederek hapsedmiştir.¹⁹ Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla hapse atılan mahkumların ailelerine maddi destek sağlamakla suçlanan Keser, kamuoyundan gelen tepkiler üzerine 11 Mayıs'ta serbest bırakılmıştır.

⁵ <https://www.turkishminute.com/2023/12/01/turkey-atk-find-81-year-old-disabled-kurd-woman-fit-for-imprisonment/>

⁶ <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/19-ocak-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

⁷ <https://www.turkishminute.com/2023/11/08/kurdish-politician-suffering-dementia-detained-istanbul/>

⁸ <https://bianet.org/haber/seriously-ill-31-year-old-prisoner-dies-in-prison-278902>

⁹ <https://stockholmcf.org/ailing-inmate-in-turkey-struck-with-paralysis-after-authorities-found-him-fit-to-remain-in-prison/>

¹⁰ <https://www.turkishminute.com/2023/08/22/kurdish-musician-undergoing-treatment-for-cancer-arrested-terror-related-charge/>

¹¹ <https://stockholmcf.org/turkey-arrests-78-year-old-disabled-kurdish-villager-on-terrorism-charges/>

¹² <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/10-ocak-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

¹³ <https://www.turkishminute.com/2023/12/01/turkey-atk-find-81-year-old-disabled-kurd-woman-fit-for-imprisonment/>

¹⁴ <https://www.turkishminute.com/2023/07/28/family-worried-about-health-of-disabled-86-year-old-who-face-prison-over-gulen-link/>

¹⁵ <https://stockholmcf.org/disabled-former-judge-sent-to-prison-to-serve-sentence-on-conviction-of-gulen-links/>

¹⁶ <https://stockholmcf.org/jailed-former-cadet-hospitalized-after-fainting-in-prison/>

¹⁷ <https://bianet.org/haber/idare-ve-gozlem-kurulu-cezasi-biten-hasta-mahpusun-infazini-uzatti-283077>

¹⁸ <https://bianet.org/5/97/282571-plight-of-severely-ill-prisoner-on-parliamentary-agenda>

¹⁹ <https://www.turkishminute.com/2023/05/11/mother-of-two-and-a-half-month-old-baby-released-from-pre-trial-detention/>

Hak örgütleri tarafından duyurulan bir diğer vaka ise, yetkililerin Gülen hareketiyle bağlantılı olmakla suçlanan 10 aylık bir bebeğin annesi olan Şadinaz Yaşa Yılmaz'ı tutuklaması olmuştur.²⁰

Son 18 ay içinde doğum yapmış olmasına rağmen tutuklandığı bildirilen kadınların listesi aşağıdadır:

1. Hilal Keser
2. Şadinaz Yaşa Yılmaz

ŞARTLI TAHLİYENİN KEYFİ OLARAK REDDEDİLMESİ

Son yıllarda Türkiye'de cezaların infazına ilişkin yasalarda yapılan yeni düzenlemeler, cezaevi şartlı tahliye kurullarına daha fazla takdir yetkisi getirmiş ve bu kurullar “pişmanlık göstermeme” gibi giderek daha keyfi gerekçelerle uygun mahkumların şartlı tahliyesini reddetmiştir. Bu uygulamanın, Gülen hareketi üyesi oldukları iddia edilenler ve Kürt yanlısı siyasete karıştıkları için hapse atılanlar gibi siyasi mahkumları daha sık hedef aldığı görülmüş ve cezaevi şartlı tahliye kurullarını mahkeme salonları gibi davranmakla suçlayan hak savunucularının eleştirilerine neden olmuştur.

Nisan ayına kadar yetkililerin en az dokuz siyasi mahkumun şartlı tahliyesini pişmanlık duymamak gibi keyfi gerekçelerle reddettiği ortaya çıkmıştır. Mahkumlardan bazıları 30 yıldır cezaevinde bulunmaktadır.²¹

Yine Haziran ayında, Ankara'daki bir cezaevi yönetiminin çok sayıda siyasi mahkumun şartlı tahliye taleplerini sistematik olarak reddettiği bildirilmiştir. Ret gerekçeleri keyfi olup, “aşırı okuma”, “yüksek su tüketimi”, “cezaevi imamıyla görüşme”, “iddia edilen suçlar için pişmanlık ifade etmeme” veya “cezaevindeyken açık üniversite programlarına katılma” gibi nedenleri içermektedir.²² Bu uygulama öncelikle Gülen hareketi ya da Kürt siyasi gruplarıyla bağlantıları nedeniyle hüküm giymiş mahkumları etkilemiştir.

Kürt yanlısı medya, Ankara'daki bir cezaevinin şartlı tahliye hakkı bulunan 14 kadın mahkûmu, pişmanlık duymadıkları iddiasını gerekçe göstererek tahliye etmediğini bildirmiştir.²³

29 Ağustos'ta, 2021'den bu yana Türk cezaevi yetkililerinin 313 mahkumun şartlı tahliye ayrıcalıklarını keyfi olarak iptal ettiği rapor edilmiştir.²⁴

ÖHD Ankara Şubesi'nden Avukat Şevin Kaya, şartlı tahliye hakkı olan siyasi mahpusların idare tarafından “mülakat” adı altında yargılandığını ifade etmiştir.²⁵ Aşağıda, yıl boyunca şartlı tahliyesi reddedildiği bildirilen erişilebilir uygun mahkumların listesi yer almaktadır:

1. Abdulkadir Turay²⁶

²⁰ <https://www.turkishminute.com/2023/05/17/turkey-continue-jailing-mother-with-babies-as-part-of-crackdown-on-gulen-movement/>

²¹ <https://bianet.org/haber/not-released-from-prison-because-not-regretful-277313>

²² <https://www.turkishminute.com/2023/06/05/authorities-at-ankara-sincan-prison-are-arbitrarily-revoking-parole-right-of-political-prisoners/>

²³ <https://www.turkishminute.com/2023/08/14/14-female-inmate-ankara-prison-not-released-despite-completion-sentence/>

²⁴ <https://www.turkishminute.com/2023/08/29/turkish-authorities-have-arbitrarily-revoke-parole-right-of-313-inmate-since-2021/>

²⁵ <https://bianet.org/haber/sincanda-siyasi-mahpuslara-2021-den-beri-sartli-tahliye-yok-286166>

²⁶ <https://bianet.org/haber/journalist-abdulkadir-turay-s-release-postponed-for-three-months-276472>

2. Hüsamettin Uğur²⁷
3. Sadık Aslan²⁸

AIHM KARARLARI

Yıl boyunca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM), bireylerin haksız yere hapsedilmesi nedeniyle Türkiye'yi suçlayan bir dizi karar vermiştir.

Bunlar arasında şunlar yer almaktadır:

- AIHM, gazeteci Abdullah Kılıç'ın Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu gerekçesiyle tutuklanması konusunda Türkiye'yi haksız bulmuştur. AIHM, Kılıç'ın tutuklanmasında özgürlük ve güvenlik hakkı ile makul sürede yargılanma hakkı da dahil olmak üzere çeşitli hak ihlalleri tespit etmiştir.²⁹
- AIHM, yöneticisi olduğu televizyon kanalında yayınlanan bir dizinin senaryosu nedeniyle 2014 yılından bu yana tutuklu bulunan gazeteci Hidayet Karaca'nın davasında Türkiye'yi kusurlu bulmuştur. AIHM, Karaca'nın tutukluluğunun haklarını ihlal ettiğini belirterek Türkiye'nin kendisine manevi tazminat ödemesine hükmetmiştir.³⁰
- Mahkeme, Temmuz 2016'daki başarısız darbe girişiminin ardından 144 hakim ve savcının gözaltına alınması nedeniyle Türkiye'yi suçladı ve Ankara'nın başvuruların her birine 5.000 avro manevi tazminat ödemesine hükmetti. AIHM son yıllarda, darbe sonrası hakim ve savcılarının toplu olarak gözaltına alınması nedeniyle Türkiye'yi kınayan bir dizi karar vermiştir. Son kararlarla birlikte, başvuruları onanan hakim ve savcı sayısı 1,073'e yükselmiştir.³¹
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM), 2016 yılında Türkiye'de gerçekleşen başarısız darbe girişiminin ardından 366 kişinin inanç temelli Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla tutuklanmaları ve yargılama öncesi gözaltına alınmaları nedeniyle Türkiye'yi bir kez daha suçlamıştır.³²
- Yüksel Yalçınkaya v. Türkiye davasında Mahkeme, adil yargılanma hakkı, kanunsuz ceza verilemeyeceği hakkı ve örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.³³

ZORLA KAYBEDİLMELER

YUSUF BİLGE TUNÇ DAVASI

Darbe sonrası çıkarılan bir kanun hükmünde kararname ile işinden ihraç edilen ve Ağustos 2019'da kayıp olduğu bildirilen eski kamu çalışanı Yusuf Bilge Tunç'tan yıl boyunca haber alınamamıştır. Tunç'un kaybolması, Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen ve

²⁷ <https://www.turkishminute.com/2023/09/04/former-judge-serving-sentence-on-terrorism-charges-denied-parole/>

²⁸ <https://susma24.com/tutuklu-yazar-sadik-aslanin-tahliyesi-ikinci-defa-ertelendi/>

²⁹ <https://www.turkishminute.com/2023/01/31/ecchr-fault-turkey-arresting-journalist-after-2016-coup/>

³⁰ <https://www.turkishminute.com/2023/06/20/ecchr-fault-turkey-for-detention-of-media-executive-karaca/>

³¹ <https://www.turkishminute.com/2023/07/12/ecchr-fault-turkey-for-detaining-144-judge-and-prosecutors-after-failed-2016-coup/>

³² <https://www.turkishminute.com/2023/12/12/ecchr-fault-turkey-again-pretrial-detention-366-people-over-gulen-links/>

³³ <https://www.echr.coe.int/w/grand-chamber-judgment-concerning-turkiye>

darbeden sonra kaybolan düzinelerce kişiyle aynı şekilde gerçekleşti; aile üyeleri, polis ve savcıların Tunç'un nerede olduğuna dair ipuçlarını araştırmak konusunda sürekli isteksiz davrandıklarından ve Tunç'un aracında olay yeri incelemesi yapmanın bile haftalar sürdüğünden şikayet etmişlerdir.³⁴

Mart 2022'de AİHM, Tunç'un davasıyla ilgili tartışmalı bir karar açıklayarak, ailenin Türk makamlarının Tunç'un kaybolmasıyla ilgili etkili bir soruşturma yürütmediği yönündeki iddialarını reddetmiştir.³⁵

DİĞER OLAYLAR

Mart ayında, Diyarbakır'da ikamet eden Azad Aktaş, kendisini yetkililer için muhbir olmaya zorlayan sivil polis memurları tarafından kısa süreliğine kaçırılmıştır.³⁶

Nisan ayında, Kürt işadamı Zeki Oğuz'un İstanbul'da kaçırıldığı ve avukatının bir iktidar partisi milletvekili tarafından Oğuz'un devlet tarafından alıkonulduğu konusunda bilgilendirildiği bildirilmiştir.³⁷

Mayıs ayına girerken, ABD merkezli bir insan hakları grubu olan The Advocates of Silenced Turkey (AST), Türk hükümetinin yurt dışında yaşayan muhaliflere yönelik sınır ötesi baskı ve kaçırma eylemlerini ortaya koyan bir rapor yayınlamıştır.³⁸

Kürt müzisyen Dildar Didêrî, Diyarbakır'da polis olduklarını iddia eden kişiler tarafından kısa süreliğine kaçırıldığını açıklamıştır. Plakasız bir şekilde uzak bir yere götürülen Didêrî, dört saat sonra yol kenarında bırakılmıştır.³⁹

Temmuz ayına girerken Mazlum Çelik, Şanlıurfa'da üç kişi tarafından kısa süreliğine kaçırıldığını ve işkence altında sorgulandığını açıklamıştır.⁴⁰ Yetkililer için muhbirlik yapmaya zorlanmıştır. Geçmiş raporları anımsatan bu olaylar, özellikle Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde veya Kürt yanlısı siyasetle ilişkili kişileri hedef alan kısa süreli kaçırma olaylarının endişe verici bir modelini yansıtmaktadır.

Eylül ayında, Yeşil Sol Parti Gençlik Meclisi üyesi Doğukan Yen'in 25 Ağustos 2023 tarihinde İstanbul'un Ataşehir ilçesinde kendilerini polis olarak tanıtan iki kişi tarafından kaçırıldığı ve zorla bir araca bindirildiği öğrenilmiştir.⁴¹ Doğukan Yen arabadayken tehdit edilmiş ve aynı gün serbest bırakılmıştır.

³⁴ https://www.solidaritywithothers.com/files/ugd/b886b2_7d4a63ba24e94698bae31f3e2af67e.pdf

³⁵ <https://www.turkishminute.com/2022/03/18/hr-rejects-application-on-turkish-govt-failure-to-find-yusuf-bilge-tunc/>

³⁶ <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/11-13-mart-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

³⁷ <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/1-3-nisan-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

³⁸ <https://silencedturkey.org/beyond-turkeys-borders-unveiling-global-purge-transnational-repression-abductions>

³⁹ <https://susma24.com/sanatci-dildar-dideri-alikonuldu-ve-tehdit-edildi/>

⁴⁰ <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/15-17-temmuz-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

⁴¹ <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/1-eylul-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

TOPLANMALARA KATILIMLARI NEDENİYLE İNSANLARIN GÖZALTINA ALINMASI

Bireylerin toplanma etkinliklerine katıldıkları gerekçesiyle gözaltına alınmaları, başta toplanma ve örgütlenme özgürlüğü olmak üzere, sivil özgürlükler ve insan haklarının önemli bir boyutunu temsil etmektedir. Türkiye'de gösterilere, protestolara ve kamuya açık toplantılara katılan bireylerin gözaltına alınmasını içeren çok sayıda olay rapor edilmiştir. Bu gözaltılar genellikle toplantıları dağıtmayı veya kontrol altına almayı amaçlayan polis ve jandarma müdahalelerinin ardından gerçekleşmektedir.

Raporlanan olayların analizi, Türkiye'nin çeşitli illerinde gösterilere polis/jandarma müdahalesi konusunda kayda değer bir örüntü ortaya koymaktadır. 2023 yılında en az 190 gösteriye kolluk kuvvetleri tarafından müdahale edildiği bildirilmiştir. Bu müdahaleler barışçıl toplantılardan hükümet politikalarına, insan hakları ihlallerine ve diğer sosyo-politik meselelere karşı yapılan protestolara kadar çeşitlilik göstermektedir.

Örneğin, İstanbul, Mardin ve İzmir'deki Nevruz kutlamaları sırasında kolluk kuvvetleri toplam 272 kişi olmak üzere çok sayıda kişiyi gözaltına almıştır.⁴² Benzer şekilde, İstanbul'daki 1 Mayıs gösterileri sırasında polis en az 239 katılımcıyı yakalamıştır.⁴³ Ayrıca, İstanbul, İzmir ve Ankara'da 2015'teki bombalı saldırıda hayatını kaybedenleri anmak için düzenlenen toplantılara müdahale edilmiş ve 181 kişi gözaltına alınmıştır.⁴⁴ Ayrıca, 1990'lı yıllarda gözaltında kayıplarla ilgili adalet talebiyle İstanbul ve Tunceli'de yapılan gösterilerde toplam 30 kişi yetkililer tarafından kısa süreliğine gözaltına alınmıştır.⁴⁵

Bu müdahaleler sırasında toplam 3081 kişi polis veya jandarma tarafından gözaltına alınmıştır. Hükümet bu tür gözaltıları genellikle kamu düzeni ve güvenliğini sağlama kisvesi altında gerekçelendirmektedir. Ancak eleştirmenler bu eylemlerin toplanma ve ifade özgürlüğü gibi temel hakları ihlal edebileceğini savunmaktadır.

Gözaltılar genellikle duruşmalar ve potansiyel cezalar da dahil olmak üzere yasal işlemlere yol açarak Türkiye'de toplanma ve örgütlenme özgürlüğünü çevreleyen karmaşık dinamikleri daha da vurgulamaktadır.

İNSANLARIN TOPLANTILARA KATILIMLARI NEDENİYLE KOVUŞTURULMASI

Toplantılara katıldıkları için bireylerin kovuşturmayaya tabi tutulması, özellikle toplanma ve ifade özgürlüğü ile ilgili olmak üzere, sivil özgürlükler ve yasal hakların kritik bir yönünü temsil etmektedir. Hükümetlerin kamu düzenini sağlamada meşru bir menfaati olsa da, bunu sivil özgürlüklere ve demokratik ilkelere saygı ile dengelemek esastır. Protestocuların orantısız

⁴² 18 – 20 Mart 2023 Günlük İnsan Hakları Raporu. The Human Rights Foundation Turkey (TİHV). <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/18-20-mart-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

⁴³ 29 Nisan – 2 Mayıs 2023 Günlük İnsan Hakları Raporu. The Human Rights Foundation Turkey (TİHV). <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/29-nisan-2-mayis-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

⁴⁴ 21 Temmuz 2023 Günlük İnsan Hakları Raporu. The Human Rights Foundation Turkey (TİHV). <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/21-temmuz-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

⁴⁵ 22 – 24 Temmuz 2023 Günlük İnsan Hakları Raporu. The Human Rights Foundation Turkey (TİHV). <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/22-24-temmuz-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

bir şekilde kovuşturulması halkın adalet sistemine olan güvenini sarsabilir ve siyasi katılımı engelleyebilir.

Türkiye'de protestolara, gösterilere ve kamuya açık toplantılara katılan bireylerin kovuşturulmasını içeren çok sayıda vaka rapor edilmiştir. Bu davalar genellikle çeşitli cezalar ve yaptırımlarla sonuçlanan duruşmalar, duruşmalar ve idari işlemler de dahil olmak üzere yasal işlemleri içermektedir.

2023 yılında, Türkiye'nin farklı bölgelerindeki protestolara katıldıkları gerekçesiyle en az 119 kişi 10 ay ile üç yıl bir ay 15 gün arasında değişen hapis cezalarına çarptırılmıştır.⁴⁶

İstanbul'da bir mahkeme Boğaziçi Üniversitesi protestolarına katıldıkları gerekçesiyle en az 14 kişiye altı ay hapis cezası verdi.⁴⁷ İzmir'de bir mahkeme 30 eski üniversite öğrencisini 2014 yılında bir maden faciası nedeniyle düzenlenen protestolara katıldıkları gerekçesiyle üçer yıldan fazla hapis cezasına çarptırdı.⁴⁸

Ayrıca, İstanbul'da bir mahkeme, aralarında eski bir HDP milletvekilinin de bulunduğu sekiz kişiyi, eylem ve etkinliklere katıldıkları gerekçesiyle terörle bağlantılı suçlardan altı yıl üç ay hapis cezasına çarptırırken, aynı davada yargılanan dokuz kişinin beraatine karar verdi.⁴⁹ Yargıtay, 2014 yılında Kürt protestolarına katıldığı iddiasıyla Mazlum İçli'ye verilen 124 yıl hapis cezasını onadı. Ceza, İçli'nin protestolar sırasında bir düğünde olduğunu gösteren ve mahkemeye sunulan video görüntülerine rağmen verildi. İçli o sırada 14 yaşındaydı.⁵⁰

Bu mahkumiyet kararları, bireylerin toplanma ve muhalif görüşlerini ifade etme haklarını kullandıkları için karşılaştıkları çeşitli hukuki sonuçları yansıtmaktadır.

YEREL MAKAMLARIN TOPLANTILARA YÖNELİK KEYFİ GENEL YASAKLARI

İl ve ilçe valileri, genellikle ulusal güvenlik ve kamu düzenine ilişkin kaygıları gerekçe göstererek, tüm açık hava toplantılarına kapsamlı yasaklar getirme stratejisini ısrarla uygulamıştır. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde gözlemlenen bu eğilim, özellikle Kürtlerin çoğunlukta olduğu illerde belirgin olmak üzere, giderek kamusal yaşamın rutin bir unsuru haline gelmiştir. Ancak uygulama bu bölgelerin dışına taşmış, ülkenin diğer bölgelerindeki valilikler de bu tür tedbirlere başvurmuştur. Bu yasaklar sıklıkla, büyük kalabalıkları çekmesi ve potansiyel olarak hükümet ve politikalarına yönelik önemli eleştiriler barındırması beklenen planlı veya spontane toplantılar öngörülerek uygulanmıştır.

⁴⁶ 4 Nisan 2023 Günlük İnsan Hakları Raporu. The Human Rights Foundation Turkey (TİHV). <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/4-nisan-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

⁴⁷ 4 – 6 Şubat 2023 Günlük İnsan Hakları Raporu. The Human Rights Foundation Turkey (TİHV). <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/4-6-subat-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

⁴⁸ 'An İzmir court sentenced 30 former university students to more than three years each in prison for taking part in protests over a mining disaster in 2014.'. Turkish Minute. March 16, 2023. <https://www.turkishminute.com/2023/03/16/former-students-get-3-year-in-prison-for-protesting-turkeys-worst-mining-disaster/>

⁴⁹ 23 Haziran 2023 Günlük İnsan Hakları Raporu. The Human Rights Foundation Turkey (TİHV). <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/23-haziran-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

⁵⁰ 'Top appeals court upholds 124-year sentence for young man over Kobani protests.'. Turkish Minute. August 17, 2023. <https://www.turkishminute.com/2023/08/17/top-appeal-court-upheld-124-year-sentence-for-young-man-over-kobani-protests/>

Yerel makamlar toplam 389 güne tekabül eden en az 57 yasaklama kararı almıştır.

Aşağıda Türkiye İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından kaydedilen bu tür yasakların bir listesi yer almaktadır:

Tarih	Valilik	Gün Sayısı
3 Ocak	Kars	7
4 Ocak	Hakkari	15
6 Ocak	Tunceli	7
13 Ocak	Hakkari	15
27 Ocak	Çanakkale	1
28 Ocak	Hakkari	15
28 Ocak	Siirt	15
28 Ocak	Mardin	15
3 Şubat	Mardin	1
4 Şubat	Van	4
4 Şubat	Şırnak	10
13 Şubat	Mardin	15
13 Şubat	Hakkari	15
13 Şubat	Siirt	15
28 Şubat	Mersin	15
3 Mart	Osmaniye	15
8 Mart	İstanbul	1
31 Mart	Siirt	10
2 Nisan	Muş	5
3 Nisan	Şırnak	2
4 Nisan	İstanbul	1
20 Nisan	Ankara	1
20 Nisan	İstanbul	1
27 Nisan	Kocaeli	1
8 Mayıs	Rize	1
11 Mayıs	Ankara	1
6 Haziran	İstanbul	1
13 Haziran	Siirt	15
15 Haziran	İstanbul	7
15 Haziran	Eskişehir	30
16 Haziran	İstanbul	1
16 Haziran	Aydın	3
16 Haziran	Muğla	10
17 Haziran	İzmir	30
17 Haziran	İstanbul	1
21 Haziran	Balıkesir	1
21 Haziran	Hakkari	15
22 Haziran	İstanbul	2
3 Temmuz	Antalya	7
6 Temmuz	İstanbul	1
7 Temmuz	Hakkari	15
8 Temmuz	Adana	3

12 Temmuz	Siirt	15
15 Temmuz	Hatay	1
20 Temmuz	Aydın	4
24 Temmuz	İstanbul	1
27 Temmuz	Sinop	4
28 Temmuz	Tunceli	1
1 Ağustos	Tunceli	1
4 Ağustos	İstanbul	1
4 Ağustos	Adana	1
5 Ağustos	Van	2
5 Ağustos	Samsun	1
8 Ağustos	Tunceli	1
11 Ağustos	Adana	1
11 Ağustos	Van	2
18 Ağustos	Kocaeli	7
18 Ağustos	Adana	1
18 Ağustos	Van	2
7 Eylül	Bursa	6
12 Eylül	İzmir	1
14 Eylül	Dersim	1
14 Eylül	İstanbul	1
22 Eylül	Van	2
24 Eylül	Adana	1
29 Eylül	Van	2
6 Ekim	Van	4
6 Ekim	Şırnak	10
9 Ekim	Ankara	1
12 Ekim	Mardin	7
13 Ekim	Eskişehir	2
20 Ekim	Van	2
18 Kasım	Diyarbakır	1
21 Kasım	Şırnak	7
30 Kasım	Urfa	3
27 Aralık	Bingöl	6
27 Aralık	Siirt	6

İFADE VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

İfade özgürlüğü AİHS'nin 10(1) maddesi kapsamında korunmaktadır. AİHS'nin 10(1) maddesi "kamu otoritesinin müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin kanaat sahibi olma ve haber ve fikir alma ve verme özgürlüğünü" güvence altına almaktadır.⁵¹ Türkiye Sözleşme'ye taraf olmasına rağmen, Erdoğan rejimi altında gazetecilerin ve medya kuruluşlarının karşılaştığı baskı, haklarına yönelik tehditlerin bir göstergesi olmuştur.⁵²

⁵¹The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (adopted 4 November 1950, entered into force 3 September 1953)(referred as the ECHR), art. 10(1).

⁵² *Journalism in Turkey: Between political pressure and low wages*. TGS. (2023, July 13). <https://tgs.org.tr/journalism-in-turkey-political-pressure-and-low-wages/#:~:text=43%25%20of%20journalists%20in%20Turkey,mobbing%2C%20and%20inadequate%20working%20conditions.>

Özellikle de "internet özgürlüğü" olarak adlandırılabilir alan hükümet tarafından sürekli olarak kuşatılmış durumdadır.⁵³

ONLINE SANSÜR

"Sansür yasası" olarak da bilinen ve ifade özgürlüğü bağlamında suç teşkil eden yeni düzenlemeler içeren Dezenformasyon Yasası, yürürlüğe girdiği 3 Ekim 2022 tarihinden bu yana internet özgürlüğü bağlamında ifade özgürlüğünün korunmasında muazzam bir gerilemeye yol açmıştır.⁵⁴ Yeni yasa, internet haber sitelerine daha sıkı devlet denetimi getirmek amacıyla İnternet Kanunu, Basın Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nda değişiklikler getirmektedir.⁵⁶ Yeni yasal düzenleme kapsamında ve özellikle Dezenformasyon Yasası'nın 29. Maddesi uyarınca, bir kişi çevrimiçi platformlarda yanlış bilgi yaydığı tespit edilirse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilir.⁵⁷ Dezenformasyon Kanunu'nun 29. Maddesi, Türk Ceza Kanunu'na aşağıdaki şartlar altında yeni bir suç getirmektedir:

"Halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak amacıyla, ülkenin iç ve dış güvenliğine, kamu düzenine veya genel sağlığa ilişkin gerçek dışı bilgileri, kamu barışını bozabilecek şekilde alenen yayan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Suçun, failin gerçek kimliğinin gizlenmesi suretiyle veya bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır."⁵⁸

KAMUSAL ALANDA VE İNTERNETTE ÜZERİNDE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN KISITLANMASI

Maddede yer alan bazı kavramların net olmaması nedeniyle, bu muğlak kavramların kapsamına girebilecek eylemler ve bilgiler konusunda önemli bir serbestlik söz konusudur.⁵⁹ Örneğin, neyin "gerçek dışı bilgi" olduğuna dair yasal bir tanım bulunmadığı gibi, neyin "ülkenin iç ve dış güvenliğine, kamu düzenine ve genel sağlığına" tehdit oluşturabileceğine dair yasal bir açıklama da bulunmamaktadır.⁶⁰ Ayrıca, halk arasında endişe veya korku duygularına neyin yol açabileceğine dair yasal bir açıklama da bulunmamaktadır.⁶¹ Netlik eksikliği, makalenin içerik oluşturucu ile beğeni veya paylaşımlarıyla dağıtım yapabilecek kişiler arasında ayrım yapmamasından kaynaklanmaktadır.⁶²

Dahası, Türkiye'de hukukun üstünlüğünün olmadığı göz önüne alındığında, yanlış bilginin ne olduğu uygulaması, muhalefete karşı siyasi çıkarlarını korumak için Erdoğan rejimi ve

⁵³ *Journalism in Turkey: Between political pressure and low wages*. TGS. (2023, July 13). <https://tgs.org.tr/journalism-in-turkey-political-pressure-and-low-wages/#:~:text=43%25%20of%20journalists%20in%20Turkey,mobbing%2C%20and%20inadequate%20working%20conditions>.

⁵⁴ Law No. 7418; accessible via <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/10/20221018-1.htm>.

⁵⁵ *Turkey: Dangerous, dystopian new legal amendments*. Human Rights Watch. (2022, October 14). <https://www.hrw.org/news/2022/10/14/turkey-dangerous-dystopian-new-legal-amendments>.

⁵⁶ Law No. 7418.

⁵⁷ Law No. 7418, art. 29.

⁵⁸ Law No. 7418, art. 29.

⁵⁹ *Analysis: At least 24 journalists faced legal action in a year under "Disinformation" law*. Expression Interrupted. (2023, October 20). <https://www.expressioninterrupted.com/analysis-at-least-24-journalists-faced-legal-action-in-a-year-under-disinformation-law/>.

⁶⁰ *A human rights approach to tackle ...* Amnesty International: A Human Rights Approach to Tackle Disinformation . (2022, April 14). <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2022/04/IOR4054862022ENGLISH.pdf>.

⁶¹ *A human rights approach to tackle ...* Amnesty International: A Human Rights Approach to Tackle Disinformation . (2022, April 14). <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2022/04/IOR4054862022ENGLISH.pdf>.

⁶² *A human rights approach to tackle ...* Amnesty International: A Human Rights Approach to Tackle Disinformation . (2022, April 14). <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2022/04/IOR4054862022ENGLISH.pdf>.

iktidardaki siyasi parti lehine yorumlanmıştır.⁶³ Yasanın yürürlüğe girdiği tarih olan 13 Ekim 2022'nin 2023 cumhurbaşkanlığı seçimlerinden biraz önceye denk gelmesi, Dezenformasyon Yasasının gerçek niyetine ilişkin endişelerin artmasına neden olmuştur.⁶⁴ Bu durum, Türkiye'de siber uzayın özgürlüğüne ilişkin haklı endişeleri ortaya koymaktadır.⁶⁵

Ayrıca, bir ila üç yıl arasında değişen hapis cezasının ağırlığı, bireyler için tehdit edici olarak değerlendirilmekte ve haklarını nasıl kullanmak isteyebilecekleri konusunda caydırıcı bir etki yaratmaktadır.⁶⁶ Cezai yaptırımlarla ilgili olarak AİHM, suçun ciddiyetini ve suçu işlemekle itham edilen kişinin daha önce işlediği suçları göz önünde bulundurmaktadır.⁶⁷ Hukuk davalarında büyük miktarlarda para cezaları bile, söz konusu cezanın miktarı başvuranın geliriyle orantısız olduğunda ve iftiraya uğrayan kişiye yönelik kanıtlayıcı bir destek bulunmadığında, AİHS'nin 10. Maddesini ihlal etmek için yeterli olabilmektedir.⁶⁸

Hukukçular, bu tür durumlarda ceza hukukunun nihai oran - son çare olarak kalması gerektiğini savunmaktadır.⁶⁹ Ayrıca, eleştirilenler yanlış bilginin yayılmasının çevrimiçi platformlarda meydana gelmesinin muhtemel olduğunu ve ağırlıklı olarak medya okuryazarlığı olması gerektiğini ve eğer başarısız olursa, kullanıcı davranışını kontrol etmek için cezai yaptırımlar yerine öz düzenleme olması gerektiğini savunmaktadır.⁷⁰ Söz konusu özdenetim, "teyit.org" veya Doğruluk Payı gibi doğruluk kontrol kuruluşlarının sübvansede edilmesini de içermektedir.⁷¹

BASIN MENSUPLARINA YÖNELİK HAK İHLALLERİ VE TACİZ

1 Kasım 2023 tarihinde, bağımsız bir medya kuruluşu olan T24 haber sitesinde çalışan gazeteci Tolga Sardan, Dezenformasyon Yasası'nın 29. maddesine dayanılarak tutuklanmıştır.⁷² Tutuklanmasının nedeni 31 Ekim'de yayınladığı "MİT'in Cumhurbaşkanlığı'na sunduğu 'yargı raporu' nedir?" başlıklı yazısında MİT tarafından hazırlatıldığı iddia edilen ve yargıdaki yolsuzlukları konu alan bir raporu ele alması ve tartışmasıdır.⁷³ Cumhurbaşkanlığı İletişim

⁶³ Analysis: At least 24 journalists faced legal action in a year under "Disinformation" law. Expression Interrupted. (2023, October 20). <https://www.expressioninterrupted.com/analysis-at-least-24-journalists-faced-legal-action-in-a-year-under-disinformation-law/>.

⁶⁴ Analysis: At least 24 journalists faced legal action in a year under "Disinformation" law. Expression Interrupted. (2023, October 20). <https://www.expressioninterrupted.com/analysis-at-least-24-journalists-faced-legal-action-in-a-year-under-disinformation-law/>.

⁶⁵ Esen , B. (2022, August 14). *Turkey's New Disinformation Law: An alarming trend towards cyber-authoritarianism*. Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP). <https://www.swp-berlin.org/publikation/turkeys-new-disinformation-law-an-alarming-trend-towards-cyber-authoritarianism>.

⁶⁶ Analysis: At least 24 journalists faced legal action in a year under "Disinformation" law. Expression Interrupted. (2023, October 20). <https://www.expressioninterrupted.com/analysis-at-least-24-journalists-faced-legal-action-in-a-year-under-disinformation-law/>.

⁶⁷ *MGN Limited v United Kingdom* (App. 39401/04), 18 January 2011, *Tesic v Serbia* (App. 4678/07), 11 February 2014.

⁶⁸ *Skalka v Poland*, (App. 43425/98), 27 May 2003, para 41.

⁶⁹ Analysis: At least 24 journalists faced legal action in a year under "Disinformation" law. Expression Interrupted. (2023, October 20). <https://www.expressioninterrupted.com/analysis-at-least-24-journalists-faced-legal-action-in-a-year-under-disinformation-law/>.

⁷⁰ Analysis: At least 24 journalists faced legal action in a year under "Disinformation" law. Expression Interrupted. (2023, October 20). <https://www.expressioninterrupted.com/analysis-at-least-24-journalists-faced-legal-action-in-a-year-under-disinformation-law/>.

⁷¹ Analysis: At least 24 journalists faced legal action in a year under "Disinformation" law. Expression Interrupted. (2023, October 20). <https://www.expressioninterrupted.com/analysis-at-least-24-journalists-faced-legal-action-in-a-year-under-disinformation-law/>.

⁷² Ecpmf. (2023, November 2). *Turkey: International Groups Condemn Arrest of journalist Tolga şardan*. European Centre for Press and Media Freedom. <https://www.ecpmf.eu/turkey-international-groups-condemn-arrest-of-journalist-tolga-sardan/>

⁷³ *Turkey: Journalist arrested over judicial corruption article*. Human Rights Watch. (2023, November 2). <https://www.hrw.org/news/2023/11/02/turkey-journalist-arrested-over-judicial-corruption-article>.

Başkanlığı'na bağlı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi, MİT raporunun varlığını yalanladı ve 2 Kasım 2023 tarihinde söz konusu habere erişim engellendi.⁷⁴ Bu makale, Türk adalet sistemindeki yolsuzlukları ortaya çıkaran bir dizi araştırma raporunun sonucusuydu.⁷⁵ Çalışmaları, Uluslararası Af Örgütü ve İnsan Hakları İzleme Örgütü de dahil olmak üzere uluslararası insan hakları örgütlerinin büyük çoğunluğu tarafından kamuoyunun meşru kaygılarına katkıda bulunduğu şeklinde değerlendirilmiştir.⁷⁶ Tutuklanmasının ardından 20'den fazla gazetecinin Dezenformasyon Yasası'nın hedefi haline geldiği ifade edildi.⁷⁷

GÖZALTILAR, KÖTÜ NİYETLE YÜRÜTÜLEN KOVUŞTURMALAR VE SALDIRILAR

Türkiye, darbe girişiminin ardından bazı insan hakları örgütleri tarafından 2016-2018 yılları arasında basın özgürlüğü açısından en kötü ülke olarak belirlenmişti.⁷⁸ Türkiye'de 2019 yılında 100 medya kuruluşunun kapatılmasıyla sonuçlanan rekor sayıda gazetecinin hapse atıldığı da bilinmektedir.⁷⁹ Her ne kadar 2022'den bu yana birçok gazeteci serbest bırakılmış olsa da, soruşturma altında olan ya da mahkemeler tarafından yargılanmayı bekleyen muazzam sayıda gazeteci bulunmaktadır.⁸⁰ Dezenformasyon Yasası'nın yürürlüğe girdiği 3 Ekim 2022 tarihinden bu yana, yazıları Tolga Sayışman kadar karmaşık konular içerse de gazetecilere yönelik soruşturma, dava ve tutuklamaların sayısı katlanarak artmaktadır.⁸¹ Sadece Ekim 2023'te en az 24 gazetecinin Dezenformasyon Yasası kapsamında gözaltına alındığı görülmüştür.⁸²

⁷⁴ Turkey: Journalist arrested over judicial corruption article. Human Rights Watch. (2023, November 2). <https://www.hrw.org/news/2023/11/02/turkey-journalist-arrested-over-judicial-corruption-article>.

⁷⁵ Turkey: Journalist arrested over judicial corruption article. Human Rights Watch. (2023, November 2). <https://www.hrw.org/news/2023/11/02/turkey-journalist-arrested-over-judicial-corruption-article>.

⁷⁶ Turkey: Journalist arrested over judicial corruption article. Human Rights Watch. (2023, November 2). <https://www.hrw.org/news/2023/11/02/turkey-journalist-arrested-over-judicial-corruption-article>.

⁷⁷ Turkey: Journalist arrested over judicial corruption article. Human Rights Watch. (2023, November 2). <https://www.hrw.org/news/2023/11/02/turkey-journalist-arrested-over-judicial-corruption-article>.

⁷⁸ Staff, C. (2024, February 13). *Drop in jailed Turkish journalists belies a long-simmering press freedom crisis*. Committee to Protect Journalists. <https://cpj.org/2024/02/drop-in-jailed-turkish-journalists-belies-a-long-simmering-press-freedom-crisis/#:~:text=In%20CPJ%27s%202023%20annual%20prison,t%20tell%20the%20full%20story>; Duran , A. E. (2016, April 26). *Turkey: A "danger Zone" for Journalists*. Retrieved from <https://www.dw.com/en/turkey-a-danger-zone-for-journalists/a-19215761>; *Silencing Turkey's media*. Human Rights Watch. (2023, March 28). <https://www.hrw.org/report/2016/12/15/silencing-turkeys-media/governments-deepening-assault-critical-journalism>

⁷⁹ Staff, C. (2024, February 13). *Drop in jailed Turkish journalists belies a long-simmering press freedom crisis*. Committee to Protect Journalists. <https://cpj.org/2024/02/drop-in-jailed-turkish-journalists-belies-a-long-simmering-press-freedom-crisis/#:~:text=In%20CPJ%27s%202023%20annual%20prison,t%20tell%20the%20full%20story>.

⁸⁰ Staff, C. (2024, February 13). *Drop in jailed Turkish journalists belies a long-simmering press freedom crisis*. Committee to Protect Journalists. <https://cpj.org/2024/02/drop-in-jailed-turkish-journalists-belies-a-long-simmering-press-freedom-crisis/#:~:text=In%20CPJ%27s%202023%20annual%20prison,t%20tell%20the%20full%20story>.

⁸¹ *In Turkey, 3 journalists detained for "disinformation," 1 jailed, 3 others under investigation*. Committee to Protect Journalists. (2023, November 2). <https://cpj.org/2023/11/in-turkey-3-journalists-detained-for-disinformation-one-jailed-3-others-under-investigation/>

⁸² *Analysis: At least 24 journalists faced legal action in a year under "Disinformation" law*. Expression Interrupted. (2023a, October 20). <https://www.expressioninterrupted.com/analysis-at-least-24-journalists-faced-legal-action-in-a-year-under-disinformation-law/>.

TÜRKİYE'NİN KONTROLÜNDEKİ KUZEY KIBRIS'TA GAZETECİLİĞİN ENGELLENMESİ

Türk yetkililer, eleştirel sesleri bastırmaya yönelik operasyonlarını genişletmek amacıyla Kuzey Kıbrıs'ta, özellikle de Türk kontrolündeki bölgede yaşayan gazetecileri hedef almaktadır.⁸³

Avrupa ve Uluslararası Gazeteciler Federasyonları'na (EFJ-IFJ) bağlı Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği Başkanı Ali Kışmır, 2020 yılında yayımladığı bir makaleden dolayı 6 Ekim 2023 tarihinde yargılandı.⁸⁴ Makalede Kuzey Kıbrıs siyaseti ve Erdoğan'ın üyesi olduğu siyasi parti AKP'nin o dönemki cumhurbaşkanı adayı Ersin Tatar eleştiriliyordu.⁸⁵ Kışmır 10 yıl hapis cezasıyla karşı karşıya ve güvenlik güçlerine hakaret etmek ve onlarla alay etmekle suçlanıyor.⁸⁶ Afrika gazetesinde yayınlanan makalesinde, Türk yetkililerin Kıbrıs Türk seçimlerine müdahale etmek amacıyla güvenlik güçleri binalarında toplantılar düzenlediklerini iddia etti.⁸⁷

Kendisine yöneltilen suçlamalardan önce de Kuzey Kıbrıs'taki siyasetçiler tarafından hedef gösterilmiş, internette sansüre uğramış ve "Türkiye düşmanı" olarak adlandırılmasının yanı sıra "vatan haini" olarak da adlandırılmıştı.⁸⁸

SÜRGÜNDE YAŞAYAN GAZETECİLERE YÖNELİK TACİZ VE GÖZDAĞI

Türk hükümetinin uyguladığı sindirme politikası Türkiye sınırlarının ötesine uzanmaktadır.⁸⁹ Sürgünde yaşayan gazeteciler, Türk hükümetinin sürekli tehditleriyle karşılaşmakta ve bu durum güvenlikleri açısından sıkıntı ve endişe yaratmaktadır.⁹⁰ Bu gözdağı, tehditler, silahlı saldırılar ve sürgündeki gazetecilere karşı gıyaben yargılamalar da dahil olmak üzere çeşitli şekillerde kendini göstermektedir.⁹¹ Erdoğan rejiminin uyguladığı en zorlayıcı misillemelerden biri, INTERPOL kırmızı bültenleri aracılığıyla bu gazetecileri hedef almaktır.⁹²

INTERPOL kırmızı bültenleri, INTERPOL'e üye diğer ülkeleri suçla ilgili bilgiler konusunda bilgilendirmek için bir araç olarak işlev görmektedir.⁹³ Çeşitli ihbar türleri vardır ve kırmızı

⁸³ *Northern Cyprus: Basin Sen Union leader faces heavy jail charges for criticising Turkish politics / IFJ*. International Federation of Journalists. (2023, December 21). <https://www.ifj.org/media-centre/news/detail/category/press-releases/article/northern-cyprus-basin-sen-union-leader-faces-heavy-jail-charges-for-criticising-turkish-politics>.

⁸⁴ *Journalist facing jail term in defamation trial next month in Northern Cyprus*. RSF. (2023, September 7). <https://rsf.org/en/journalist-facing-jail-term-defamation-trial-next-month-northern-cyprus>.

⁸⁵ *Journalist facing jail term in defamation trial next month in Northern Cyprus*. RSF. (2023, September 7). <https://rsf.org/en/journalist-facing-jail-term-defamation-trial-next-month-northern-cyprus>.

⁸⁶ *Journalist facing jail term in defamation trial next month in Northern Cyprus*. RSF. (2023, September 7). <https://rsf.org/en/journalist-facing-jail-term-defamation-trial-next-month-northern-cyprus>.

⁸⁷ *Journalist facing jail term in defamation trial next month in Northern Cyprus*. RSF. (2023, September 7). <https://rsf.org/en/journalist-facing-jail-term-defamation-trial-next-month-northern-cyprus>.

⁸⁸ *Northern Cyprus: Basin Sen Union leader faces heavy jail charges for criticising Turkish politics / IFJ*. International Federation of Journalists. (2023, December 21). <https://www.ifj.org/media-centre/news/detail/category/press-releases/article/northern-cyprus-basin-sen-union-leader-faces-heavy-jail-charges-for-criticising-turkish-politics>.

⁸⁹ *Erdogan's persecution of journalists does not stop at Türkiye's borders*. RSF. (2023, May 6). <https://rsf.org/en/erdogan-s-persecution-journalists-does-not-stop-turkiye-s-borders>.

⁹⁰ *Erdogan's persecution of journalists does not stop at Türkiye's borders*. RSF. (2023, May 6). <https://rsf.org/en/erdogan-s-persecution-journalists-does-not-stop-turkiye-s-borders>.

⁹¹ *Erdogan's persecution of journalists does not stop at Türkiye's borders*. RSF. (2023, May 6). <https://rsf.org/en/erdogan-s-persecution-journalists-does-not-stop-turkiye-s-borders>.

⁹² Wilks, A. (2021, July 5). *Turkey issues Interpol "red notice" for prominent journalists in exile*. The National. <https://www.thenationalnews.com/world/mena/turkey-issues-interpol-red-notice-for-prominent-journalists-in-exile-1.782866>.

⁹³ *View red notices*. INTERPOL. <https://www.interpol.int/en/How-we-work/Notices/Red-Notices/View-Red-Notices>

ihbarları diğer ihbarlardan ayıran şey, ihbarı yapan ülkenin kırmızı ihbarlar çıkararak kovuşturma için aranan söz konusu kişinin yerini ve tutuklanmasını istemesidir.⁹⁴ INTERPOL Genel Sekreterliği bu bildirimleri bir üye ülkenin ulusal merkez bürosunun (INTERPOL Ulusal Merkez Bürosu) talebi üzerine yayınlamaktadır.⁹⁵ Bu bilgiler diğer tüm üye ülkelere Bildirimler veri tabanı altında sunulmaktadır ve bu veri tabanı sadece polisin kullanımını içindir ve üye ülke resmi INTERPOL web sitelerinden halkı uyarmak için bu bilgilerin yayınlanmasını talep etmediği sürece halkın erişimine açık değildir.⁹⁶

Ancak INTERPOL bu talebi siyasi amaçlı olduğu gerekçesiyle reddetmiştir.⁹⁷ INTERPOL, anayasasının 2. ve 3. Maddelerinde belirtilen görevlerini vurgulamıştır.⁹⁸

Madde 2(1) şöyledir:

“...farklı ülkelerde mevcut yasaların sınırları dahilinde ve 'İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si' ruhuna uygun olarak tüm adli polis makamları arasında mümkün olan en geniş karşılıklı yardımı sağlamak ve teşvik etmek.”⁹⁹

Madde 3 INTERPOL'ün yetkisini kısıtlamaktadır:

“Örgütün siyasi, askeri, dini veya ırksal nitelikte herhangi bir müdahale veya faaliyette bulunması kesinlikle yasaktır.”¹⁰⁰

INTERPOL, durumu Can Dündar'ın kine kıyasla daha az kötü şöhretli olan Akın Olgun vakasında da görüldüğü üzere, siyasi amaçlı talepleri doğru bir şekilde ayırt edememektedir.¹⁰¹ Akın Olgun 1995 yılında İngiltere'ye sığınmış bir gazeteci ve şu anda hem İngiltere hem de Türkiye'de çifte vatandaşlığa sahiptir.¹⁰² Ekim 2022'de, Türk makamlarının INTERPOL'ü kırmızı bülten çıkarmaya ikna etmesi nedeniyle Yunanistan'ın Kos adasında tutuklandı.¹⁰³ Erdoğan'ın damadı Berak Albayrak'ın Hazine ve Adalet Bakanlığı görevinden istifa ettiği ve bu istifanın ardından Londra'ya taşındığı bilgisini paylaşan bir sosyal medya paylaşımına dayanarak Hükümet'in dikkatini çekmiştir.¹⁰⁴ Ancak kırmızı bülten, 1994 yılında Türkiye'de hakkında açılan ve Berat Albayrak'la ilgili sosyal medya paylaşımının ardından yeniden soruşturulan bir davaya dayanmaktadır.¹⁰⁵

⁹⁴ *About red notices.* About. <https://www.interpol.int/en/How-we-work/Notices/Red-Notices#:~:text=Red%20Notices%20are%20issued%20for,the%20country%20issuing%20the%20request.>

⁹⁵ *About red notices.* About. <https://www.interpol.int/en/How-we-work/Notices/Red-Notices#:~:text=Red%20Notices%20are%20issued%20for,the%20country%20issuing%20the%20request.>

⁹⁶ *Databases.* INTERPOL. <https://www.interpol.int/en/How-we-work/Databases#:~:text=We%20manage%20a%20range%20of,and%20threats%20such%20as%20firearms.>

⁹⁷ (2021, August 8). *Interpol Says No New Red Notice Request from Turkey on Exiled Journalist Can Dündar.* Retrieved from <https://www.duvarenglish.com/interpol-says-no-new-red-notice-request-from-turkey-on-exiled-journalist-can-dundar-news-57759.>

⁹⁸ Constitution of the ICPO-INTERPOL I/CONS/GA/1956 (2023).

⁹⁹ Constitution of the ICPO-INTERPOL I/CONS/GA/1956 (2023), art. 2(1).

¹⁰⁰ Constitution of the ICPO-INTERPOL I/CONS/GA/1956 (2023), art. 3.

¹⁰¹ *Erdogan's persecution of journalists does not stop at Türkiye's borders.* RSF. (2023, May 6). <https://rsf.org/en/erdogan-s-persecution-journalists-does-not-stop-turkiye-s-borders.>

¹⁰² *Erdogan's persecution of journalists does not stop at Türkiye's borders.* RSF. (2023, May 6). <https://rsf.org/en/erdogan-s-persecution-journalists-does-not-stop-turkiye-s-borders.>

¹⁰³ *Erdogan's persecution of journalists does not stop at Türkiye's borders.* RSF. (2023, May 6). <https://rsf.org/en/erdogan-s-persecution-journalists-does-not-stop-turkiye-s-borders.>

¹⁰⁴ Bektas, A. *Bir "Kırmızı Bülten" de Gazeteci Akın Olgun'a | "Muhalliflere Kırmızı Bülten Şiddeti Var."* Retrieved from <https://www.evrensel.net/haber/475805/bir-kirmizi-bulten-de-gazeteci-akin-olgun-a-muhalliflere-kirmizi-bulten-siddeti-var.>

¹⁰⁵ Bektas, A. *Bir "Kırmızı Bülten" de Gazeteci Akın Olgun'a | "Muhalliflere Kırmızı Bülten Şiddeti Var."* Retrieved from <https://www.evrensel.net/haber/475805/bir-kirmizi-bulten-de-gazeteci-akin-olgun-a-muhalliflere-kirmizi-bulten-siddeti-var.>

YAYINCILIĞA BASKI

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) bağımsız medya kuruluşlarına yönelik baskılarını yoğunlaştırarak hükümeti eleştiren TV kanallarına para ve yayın durdurma cezaları verdi. 2023 yılı, beş eleştirel kanala toplam 17,33 milyon TL (868.000 Avro) para cezası verilmesiyle başladı.¹⁰⁶ RTÜK, hükümeti eleştiren programlar yayınladıkları ve cezaevlerindeki kötü muamele iddialarını gündeme getirdikleri için kanalları hedef aldı. Baskılar Şubat ayında depremle ilgili yayın yapan kanallara verilen para cezaları ve yayın durdurma cezaları ile tırmandı. Nisan ayında, hükümet politikalarını eleştirdikleri için daha fazla para cezası uygulandı ve kadınlara yönelik şiddeti "teşvik eden" içerikler için yayın yasağı getirildi.

RTÜK yıl boyunca muhalif kanalları hedef almaya devam ederek toplam 570 yaptırım uygulamıştır.¹⁰⁷ Ayrıca, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, hassas dizi içerikleriyle ilgili şikayetlerde bulunarak duruma müdahale etmiştir. Aralık ayında RTÜK, FOX TV'yi İslami tarikatlar hakkında eleştirel bir dizi yayınladığı için geçici olarak yasakladı. Medya özgürlüğüne yönelik kısıtlamaların durmaksızın uygulanması, Türkiye'de basın özgürlüğünün kısıtlanması ve ifade özgürlüğünün kısıtlanması yönündeki rahatsız edici eğilimin altını çizmektedir. Ulusal ve uluslararası tepkilere rağmen RTÜK, muhalif sesleri susturma çabalarında ısrar ederek demokratik ilkeleri daha da aşındırmış ve medya ortamının canlılığını zayıflatmıştır.

Yayıncılık üzerindeki sürekli baskı, Türkiye'de muhalif seslere yönelik daha geniş bir sansür ve baskı modelini yansıtmaktadır. RTÜK'ün eylemleri yalnızca basın özgürlüğünü engellemekle kalmıyor, aynı zamanda halkın çeşitli ve bağımsız bilgi kaynaklarına erişimini de engelliyor. Hükümet, eleştirel içerik yayınlayan kanalları cezalandırarak ve muhalif seslere yayın yasağı getirerek, anlatıyı etkin bir şekilde kontrol etmekte ve kamusal söylemi sınırlandırmaktadır. Medya düzenlemelerine yönelik bu otoriter yaklaşım, demokrasi ve temel insan haklarına yönelik önemli bir tehdit oluşturmakta, Türkiye'nin demokratik kurumlarının altını oymakta ve halkın medyaya olan güvenini aşındırmaktadır.

HAREKET ÖZGÜRLÜĞÜ

2023 yılında Türkiye, bir dizi kaygı verici olayın damgasını vurduğu seyahat özgürlüğüne ilişkin sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. HDP milletvekili Kemal Bülbül'ün de aralarında bulunduğu muhalif isimler, İstanbul'daki havalimanı yetkilileri tarafından uluslararası seyahatlerine getirilen engellerle karşılaştı. Hareketliliğe getirilen bu tür kısıtlamalar, ülke içinde muhalif seslere yönelik süregelen engellerin altını çizmiştir.

Ayrıca, Fransız gazeteci Guillaume Perrier'in ülkeye girişine izin verilmemesi, Türkiye'de faaliyet gösteren medya çalışanlarının karşılaştığı engellerin devam ettiğinin altını çizdi. Bu olay, hükümetin basın özgürlüğünü koruma ve eleştirel seslerin engellenmeden gazetecilik faaliyetlerinde bulunmasına izin verme konusundaki kararlılığı hakkında soru işaretleri yaratmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi pasaport iptali ile ilgili davalara müdahale ederek Türkiye aleyhine karar vermiş ve bireylerin haklarının korunmasında yargı denetiminin önemini

¹⁰⁶ <https://bianet.org/haber/rtuk-fined-five-tv-outlets-54-times-in-2022-272238>

¹⁰⁷ <https://www.turkishminute.com/2023/12/19/turkish-broadcasting-watchdog-imposed-570-sanction-on-tv-stations-in-2023/>

vurgulamıştır. Ancak, bu tür müdahalelere rağmen, seçimleri izlemekle görevli parlamenterler de dahil olmak üzere yabancı gözlemcilerin girişine izin verilmemesi, seçim şeffaflığına yönelik zorlukların devam ettiğini göstermektedir.¹⁰⁸

Ayrıca, Hintli akademisyen Mohan Ravichandran örneğinde görüldüğü gibi, hükümetin seyahat kısıtlamalarını haklı göstermek için güvenlik kaygılarını kullanması, muhalif sesleri bastırmaya yönelik daha geniş bir modeli ortaya koymuştur.¹⁰⁹ Faruk Eren ve Furkan Karabay gibi gazetecilere uygulanan seyahat yasaklarıyla birlikte bu eylemler, basın özgürlüğünü bastırmaya ve ülke içindeki eleştirel söylemi sınırlamaya yönelik ısrarlı çabaların altını çizmiştir.¹¹⁰ Bu olaylar toplu olarak, Türkiye'de insan hakları ve demokratik ilkelere yönelik çözülmemiş sorunları ve devam eden zorlukları vurgulamıştır.

DİN ÖZGÜRLÜĞÜ

2023 yılında Türkiye, özellikle azınlık topluluklarını etkileyen din özgürlüğüne ilişkin süregelen zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Şiddet ve ayrımcılık vakaları, inançlarını yerine getiren bireylerin karşı karşıya kaldığı tehditlerin devam ettiğinin altını çizmiştir. Malatya'daki Kurtuluş Kilisesi'nin bir üyesi olan Mesut Türkmen'in silahlı bir saldırının hedefi olması, belirli bölgelerdeki dini azınlıkların karşı karşıya kaldığı ciddi riskleri simgelemektedir.¹¹¹

İktidar partisinden bir belediye meclisi üyesi tarafından yapılan antisemit açıklamalar, yetkili makamlardaki ayrımcı tutumların yaygınlığını daha da vurgulamıştır. Bu tür söylemler yalnızca hoşgörüsüzlüğü beslemekle kalmamakta, aynı zamanda Yahudi toplulukları da dâhil olmak üzere dini azınlıklar için düşmanca bir ortamın oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, İstanbul'daki dini mekanlara yönelik vandalizm eylemleri ve USCIRF'in Alevileri dini mülklere yönelik saldırılarda en çok hedef alınan dini topluluk olarak tanımlayan yakın tarihli raporu, azınlık gruplarının karşılaştığı dini ayrımcılık ve şiddetin sistematik doğasının altını çizmiştir.

Bu olaylar toplu olarak, dini azınlıkların haklarını korumak ve Türkiye'de hoşgörü ve saygı ortamını teşvik etmek için kapsamlı tedbirlere duyulan acil ihtiyacı vurgulamaktadır. Bu zorlukların ele alınması, ayrımcılıkla mücadele etmek, dini mekanların kutsallığını korumak ve dini inançları ne olursa olsun tüm bireylerin emniyet ve güvenliğini sağlamak için proaktif çabalar gerektirmektedir.

İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARI

Türkiye, temel hak ve özgürlükleri savunanlara karşı süregelen saldırılar ve yasal tacizin damgasını vurduğu, insan hakları savunucuları için sürekli düşmanca bir ortama sahne oldu. Uluslararası inceleme ve kınamalara rağmen, Türk hükümeti sivil alana yönelik baskılarını sürdürdü ve insan haklarını savunmaya kendini adanmış kişi ve kuruluşları hedef gösterdi.

Bu yılın öne çıkan davalarından biri, terör propagandası yapmak suçlamasıyla iki yıl sekiz ay 15 gün hapis cezasına çarptırılan insan hakları savunucusu Şebnem Korur Fincancı ile ilgiliydi.¹¹² Fincancı'nın Türk ordusunun Kuzey Irak'ta kimyasal silah kullandığı iddialarının

¹⁰⁸ <https://www.turkishminute.com/2023/03/21/ecthr-fault-turkey-for-canceling-academics-passports-after-2016-coup/>

¹⁰⁹ <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/6-haziran-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

¹¹⁰ <https://www.turkishminute.com/2023/09/07/travel-ban-imposed-on-2-journalist-after-complaint-top-court-judge/>

¹¹¹ <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/18-ekim-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

¹¹² <https://www.turkishminute.com/2023/01/11/turkey-top-doctor-convicted-chemical-weapons-trial/>

soruşturulmasını savunması tutuklanmasına yol açarak Türkiye'de açık sözlü aktivizmin taşıdığı risklere örnek teşkil etmektedir.

Buna ek olarak, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi Onursal Başkanı Taner Kılıç'ın da aralarında bulunduğu 11 insan hakları savunucusunun yeniden yargılanması, aktivistlerin karşı karşıya kaldığı ısrarlı hukuki mücadeleyi gözler önüne serdi.¹¹³ Bazıları yeniden yapılan yargılamalarda beraat ederken, Vetha Aydın Yüksel gibi diğerleri insan hakları savunuculuğu nedeniyle hapis cezası almaya devam ederek hükümetin muhalif sesleri bastırma konusundaki kararlılığının altını çizmiştir.

Ayrıca, Sezgin Tanrıkulu ve Ömer Faruk Gergerlioğlu gibi muhalefet milletvekillerinin hedef alınması, hükümetin eleştirileri susturma ve demokratik söylemi boğma çabalarını daha da örneklendirmiştir. Suriyeli insan hakları savunucusu Ahmed Katie'nin casusluk suçlamasıyla tutuklanması, Türkiye'de faaliyet gösteren insan hakları savunucuları ve aktivistler için kötüleşen iklime ilişkin endişeleri artırmıştır.¹¹⁴

İnsan hakları savunucularını korumayı amaçlayan bazı yasal kazanımlara ve parlamento girişimlerine rağmen, genel manzara riskler ve zorluklarla dolu olmaya devam etti. Aktivistlere yönelik baskıların devam etmesi ve insan hakları konularının siyasallaşması, Türkiye'nin uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmesi ve ülke içinde insan haklarını geliştirmek ve korumak için çalışanların güvenliğini ve özgürlüğünü sağlaması gerektiğinin altını çizmiştir.

YARGI BAĞIMSIZLIĞI VE HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ

Türkiye 2023'ün hukuki zemininde ilerlerken, yıl yargı sisteminin hem güçlü hem de zayıf yönlerinin altını çizen bir dizi önemli olayla gelişti. Uluslararası taahhütleri şekillendiren tartışmalı kararlardan temel özgürlüklere yönelik meydan okumalara kadar, Türkiye'nin hukuki ortamı ulusal ve uluslararası incelemelerin odak noktası olmaya devam etti. Bu kapsamlı inceleme, yasal güvencelerin aşınmasına, ifade özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalara, uluslararası incelemeye ve Türkiye'nin yasal çerçevesindeki reform zorunluluğuna ışık tutarak önemli gelişmeleri incelemektedir.

YASAL GÜVENCELERİN VE ULUSLARARASI TAAHHÜTLERİN EROZYONA UĞRAMASI

Bu yıl, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesine ilişkin çekişmeli hukuki mücadelelerle geçti ve yargının uluslararası anlaşmalarda yürütme yetkilerini onayladığını göstermiştir. 2021'de çıkarılan bir Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin iptalini reddeden bu karar, sadece mahkemenin cumhurbaşkanının tek taraflı yetkisini tanıdığına altını çizmekle kalmadı, aynı zamanda yasal güvencelerin aşınması ve devletin insan hakları yükümlülüklerini yerine getirme taahhüdü konusunda önemli endişelere yol açmıştır. Yargı, cumhurbaşkanının parlamento denetimi olmaksızın uluslararası anlaşmalardan çekilebileceğini teyit ederek, denge ve denetleme mekanizmalarını potansiyel olarak zayıflatabilecek bir yürütme yetkisi konsolidasyonunun sinyalini vermiştir.

¹¹³ <https://www.turkishminute.com/2023/03/08/retrial-of-right-activists-begins-in-istanbul-after-high-court-overturns-their-convictions/>

¹¹⁴ <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/13-aralik-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

Dahası, Ankara'nın polis şiddeti ve cezaevi ihlalleri iddialarını soruşturmakta isteksizliği, Türkiye'nin hukuki manzarasına bir başka karmaşıklık katmanı daha eklemiştir. Adana Valiliği'nin bir protesto yürüyüşü sırasında şiddet içeren bir müdahaleye karışan polis memurları hakkında soruşturma izni vermeyi reddetmesi, kolluk kuvvetlerinde hesap verebilirliğin sağlanmasındaki zorlukların altını çizmiştir. Görevi kötüye kullanma iddialarını ele alma konusundaki bu isteksizlik sadece cezasızlık kültürünü sürdürmekle kalmamış, aynı zamanda halkın adalet sistemine olan güvenini de zedelemiştir.

Buna paralel olarak, yargının cezaevlerinde işkence ve kötü muamele iddialarına ilişkin kararları, insan hakları ihlallerine yönelik rahatsız edici bir kayıtsızlık örüntüsünü ortaya koymuştur. Ankara savcılarının gazetecilere çıplak arama yapmakla suçlanan gardiyanlar hakkında dava açmayı reddetmesi ve İstanbul savcılarının gardiyanlar tarafından kötü muameleye maruz kalan mahkumların şikayetlerini reddetmesi, kötü muamele mağdurlarının adalete erişiminin önündeki sistemik engelleri örneklemektedir. Bu hesap verebilirlik eksikliği sadece cezasızlık döngüsünü devam ettirmekle kalmadı, aynı zamanda uluslararası insan hakları standartlarının göz ardı edildiğine de işaret etmektedir.

Genel olarak bu gelişmeler, yasal güvenceleri güçlendirmek, hesap verebilirlik mekanizmalarını geliştirmek ve Türkiye'nin uluslararası insan hakları taahhütlerini yerine getirmek için kapsamlı reformlara duyulan acil ihtiyacın altını çizmiştir. Bu sistemik zorlukları ele alacak anlamlı reformlar yapılmadığı takdirde, Türkiye hukukun üstünlüğünün daha da aşınması ve uluslararası toplumdaki konumunun zayıflaması riskiyle karşı karşıya kalacaktır.

ULUSLARARASI DENETİM VE YARGI GÖZETİMİ

Yurtiçindeki zorlukların yanı sıra Türkiye, yasal uygulamaları ve insan hakları standartlarına bağlılığı konusunda artan uluslararası incelemelerle karşı karşıya kalmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin olağanüstü hal kanun maddelerini iptal etmesi ve bireysel hak ihlallerine karşı karar vermesi gibi dönüm noktası niteliğindeki kararlar, yargı denetiminin ve uluslararası hukuk normlarına bağlılığın bir görünümünü ortaya koymuştur. Bununla birlikte, ülkenin Avrupa mahkemeleri ve örgütleriyle sık sık karşı karşıya gelmesi, demokratik değerleri ve hukukun üstünlüğünü destekleme taahhüdüne ilişkin süregelen endişelerin altını çizmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin 2016'daki başarısız darbenin ardından yürürlüğe konan olağanüstü hal kanunlarının bazı maddelerini iptal etmesi, yasal güvencelerin yeniden tesis edilmesi ve bireysel hakların korunması yönünde önemli bir adım olmuştur. Mahkeme, temel özgürlükleri kısıtlayan ve kamu hizmetinden keyfi ihraçları kolaylaştıran hükümleri geçersiz kılarak, yürütme erki üzerinde bir kontrol ve anayasal hakların koruyucusu rolünü yeniden teyit etmiştir. Bu kararlar, olağanüstü hal yetkilerinin geçmişteki suiistimalleriyle yüzleşme ve demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelerini koruma isteğine işaret etmektedir.

Bu olumlu gelişmelere rağmen, Türkiye'nin Avrupa mahkemeleri ve örgütleri ile ilişkileri gerilim ve tartışmalarla dolu olmaya devam etmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), keyfi gözaltılardan ifade özgürlüğünün kısıtlanmasına kadar uzanan insan hakları ihlalleri nedeniyle Türkiye'yi suçlayan çok sayıda karar vermiştir. Bu kararlar, Türkiye'nin yasal çerçevesindeki kalıcı eksikliklerin altını çizmiş ve AİHM kararlarını uygulama ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirme konusundaki kararlılığına ilişkin soru işaretleri yaratmıştır.

Ayrıca, Türkiye'nin, özellikle siyasi tutukluların serbest bırakılması ve avukat-müvekkil iletişiminin gizliliğine saygı gösterilmesi ile ilgili bazı AİHM kararlarına uymayı reddetmesi, Avrupa kurumları ile arasındaki uçurumu derinleştirmiştir. Hayırsever Osman Kavala'nın serbest bırakılması ve Yüksel Yalçınkaya'nın serbest bırakılmasını emreden çok sayıda AİHM kararına rağmen beraat etmesi konusunda süregelen anlaşmazlık, Türkiye'nin uluslararası hukuk standartlarına uyma konusundaki isteksizliğinin ve Avrupa mahkemelerinin kararlarına meydan okumasının altını çizmiştir.¹¹⁵¹¹⁶

Genel olarak, Türkiye'nin Anayasa Mahkemesi yargı denetimini sürdürme ve bireysel hakları koruma konusunda bir miktar isteklilik sergilemiş olsa da, daha geniş hukuk ortamı zorluklarla dolu olmaya devam etmiştir. Avrupa mahkemeleri ve örgütleriyle süregelen çatışmalar, Türkiye'nin hukuk sistemini etkileyen sistemik sorunları ele alması ve uluslararası alanda demokratik ilkelere ve hukukun üstünlüğüne bağlılığını yeniden teyit etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Anlamli reformlar yapılmadığı ve uluslararası hukuk normlarına daha fazla bağlılık gösterilmediği takdirde Türkiye, küresel toplumdaki konumunun daha da aşınması ve hukuki uygulamalarının sürekli olarak incelenmesi riskiyle karşı karşıya kalacaktır.

KÜRT AZINLIK

ARKA PLAN

Türk hükümeti ile PKK arasındaki barış görüşmelerinin 2015 yılında başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, yetkililer Kürt siyasi hareketine yönelik sıkı ve tavizsiz bir baskı uygulamaktadır.

İktidar partisine muhalif Kürt bireylerin önemli bir bölümünü temsil ettiğine inanılan Halkların Demokratik Partisi'ne (HDP) yönelik zulüm odak noktası olmuştur. Hükümet yetkilileri ve üst düzey bürokratlar sürekli olarak HDP'yi PKK'nın "siyasi kanadı" olarak hizmet etmekle suçladılar. Kürt nüfusun çoğunlukta olduğu illerde HDP'nin seçilmiş belediye başkanlarının çoğu İçişleri Bakanlığı tarafından görevden alınmış ve yerlerine hükümet tarafından atanan kayyumlar atanarak Kürt nüfusun oy hakları açıkça ihlal edilmiştir.

Belediye başkanlarının hızla görevden alınmasını takiben, genellikle belediye başkanlarının ve diğer HDP üyelerinin PKK ile bağlantıları olduğu iddiasıyla mahkemelerde cezai soruşturmalar başlatıldı. Örneğin, daha önce HDP'nin eş başkanları olarak görev yapan Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ Kasım 2016'dan bu yana hapiste tutulmaktadır. Baskıcı yasal işlemler aynı zamanda Kürt medya kuruluşlarına, özellikle de Türkiye'nin ağırlıklı olarak Kürtlerden oluşan güneydoğu bölgesinde meydana gelen insan hakları ihlallerini haberleştiren tek kanal olarak hizmet veren Mezopotamya haber ajansına odaklandı.

Daha önce de belirtildiği gibi, Türkiye'nin aşırı geniş terörle mücadele mevzuatı ve yürütmenin mahkeme üzerindeki iyi belgelenmiş hakimiyeti, silahlı çatışmaya aktif katılımlarına bakılmaksızın Kürt siyasi ağlarıyla ilişkili kişilerin yaygın bir şekilde suçlanmasını kolaylaştırdı. Buna karşılık, kamuoyunun erişimine açık olan davaların çoğunda sanıklar genellikle konuşmaları, şiddet içermeyen etkinliklere katılımları ve sosyal medya

¹¹⁵ <https://turkishminute.com/2023/10/13/pace-urged-turkey-uphold-strasbourg-court-ruling-release-osman-kavala/>

¹¹⁶ <https://www.echr.coe.int/fr/w/grand-chamber-judgment-concerning-turkiye>

yorumları nedeniyle suçlandı. Savcılar ve mahkemeler bu faktörleri sanıkların terörizmle bağlantılı olduklarına dair kanıt olarak yorumlamışlardır.

KÜRT SİYASİ AĞLARINA YÖNELİK TOPLU GÖZALTILAR

Toplu gözaltı operasyonları genellikle HDP ile bağlantılı kişilerin yanı sıra Kürt gazeteciler, basın çalışanları ve medya mensuplarına odaklanmıştır. Ayrıca, toplu gözaltıların Newroz kutlamaları sırasında yaygın olarak kullanılması dikkat çekicidir. Yıl boyunca en az 1083 kişi gözaltına alınmıştır.

NEFRET SÖYLEMİ VE NEFRET SUÇLARI

Yönetici elit ve hükümet yanlısı medya tarafından benimsenen ve Kürt muhalefetini terörizmle bir tutan son derece kışkırtıcı ve jingoist söylem, toplumlararası bir arada yaşamı baltalamış ve Kürtlere yönelik nefret suçlarında artışa yol açmıştır. Türkiye İnsan Hakları İzleme Örgütü, 2023 yılında Kürtlere yönelik bu türden toplam 17 fiziksel veya sözlü saldırı kaydetmiştir.

DIĞER AZINLIKLAR

Türkiye'deki diğer azınlık toplulukları, ayrımcılık, nefret suçları ve hak ve özgürlüklerine yönelik kısıtlamalar da dâhil olmak üzere bir dizi zorlukla karşı karşıya kalmaya devam etmiştir. Uluslararası inceleme ve kınamalara rağmen, şiddet ve sindirme olayları devam etti ve bu marjinal grupların kırılmasını daha da artırdı.

Yıl boyunca LGBTQ+ topluluğu üyeleri yetkililer tarafından süregelen ayrımcılık ve engellemelerin yanı sıra nefret söylemi ve şiddetle karşı karşıya kaldı. Trajik bir şekilde, bu yılla trans kadın Ece E.'nin öldürülmesiyle başladı.¹¹⁷ İzmir'de trans bireylerin karşı karşıya kaldığı şiddet tehdidine dikkat çekti. Ayrıca, hükümetin LGBTQ+ etkinliklerine ve faaliyetlerine yönelik sansür ve baskısı, topluluğun kendilerini ifade etme ve haklarını savunma becerilerini daha da kısıtlamıştır.

Dini azınlıklar da hedefli saldırılara ve ayrımcılığa maruz kalmıştır. Hasköy Aya Paraskevi Kilisesi Vakfı ve İstanbul'daki Aya Yorgi Kilisesi gibi kiliselere ve dini mekanlara yönelik vandalizm vakaları, Hristiyan toplulukların karşılaştığı zorlukların devam ettiğinin altını çizmiştir.¹¹⁸ Ayrıca, deprem sonrası yeniden yapılanma çalışmalarında ayrımcı uygulamalara ve Alevi liderlerine ve köylerine yönelik hedefli tacize ilişkin raporlarla birlikte Alevi topluluklara yönelik ayrımcılık devam etmiştir.

Azınlık hakları lehine verilen mahkeme kararları ve sivil toplum kuruluşlarının savunuculuk çabaları gibi bazı olumlu gelişmelere rağmen, Türkiye'deki diğer azınlık toplulukları için genel manzara riskler ve zorluklarla dolu olmaya devam etmiştir. Sistemik ayrımcılığı ele almak, azınlık gruplarının güvenliğini ve korunmasını sağlamak ve uluslararası standartlar ve Türkiye'nin insan hakları taahhütleri doğrultusunda hak ve özgürlüklerini korumak için acilen harekete geçilmesi gerekmektedir.

¹¹⁷ <https://bianet.org/haber/transphobic-hate-murder-in-izmir-272445>

¹¹⁸ <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/17-ocak-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

CEZAEVİ KOŞULLARI

Türkiye'nin hapishane sistemi son yıllarda mahkumlara yönelik sistematik suistimler, aşırı kalabalık ve kötü sağlık koşulları nedeniyle eleştiri altındadır.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne göre, Türkiye'deki cezaevleri toplam kapasitelerinin 51,320 üzerinde mahkum barındırmaktadır. Resmi verilere göre Türkiye'deki cezaevleri 341.294 kişiyi barındırırken, bu rakamın sadece 289.974'ünü güvenli bir şekilde barındırabilmektedir.¹¹⁹

SAĞLIK HİZMETLERİNİN VE İLAÇLARIN REDDİ

Raporlara göre, Türkiye'deki hapishanelerde sağlık hizmetlerinin ve ilaçların verilmemesi endişe verici bir eğilimdir ve sistemik sorunların mahpusların refahını tehlikeye attığını göstermektedir. Mahpusların gerekli tıbbi bakım ve ilaçlara erişiminin engellendiği örnekler, maruz kaldıkları istismar ve kayıtsızlığın altını çiziyor. Bu inkâr, mahpusların gereksiz yere acı çekmelerine neden olmanın yanı sıra sağlıklarını da ciddi şekilde riske atmaktadır. Dahası, bu uygulamalar mahpusların temel sağlık ve haysiyet haklarını ihlal etmekte ve tüm mahpusların gerekli tıbbi bakımı almasını garanti altına almak için Türkiye cezaevi sisteminde reformların acil gerekliliğinin altını çizmektedir.

Ayrıca, bu olaylar Türk cezaevi yönetiminde hesap verebilirlik ve gözetim eksikliği de dahil olmak üzere daha büyük yapısal kusurlara işaret etmektedir. Gerekli tıbbi bakımın reddedilmesi, mahkumların refahına yönelik bir umursamazlık ve ilgisizlik kültürünü ortaya koymakta ve kamuoyunun ceza adaleti sistemine olan güvenini daha da zayıflatmaktadır. Bu sistemik sorunları çözmek için derhal harekete geçilmesi gerekmektedir. Buna, hesap verebilirlik ve izleme sistemlerinin geliştirilmesi ve durumları ne olursa olsun tüm mahkumların gerekli tıbbi bakımı almalarının sağlanması da dahildir. Türkiye İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne göre bu tür 53 vakada mahkumların hastanede tedavi edilmeleri reddedilmiştir.

MAHKUMLARIN USULSÜZ ŞEKİLDE TECRİDİ

Mahpusların zaten zor olan durumları, Türkiye'deki hapishanelerde maruz kaldıkları aşırı izolasyon nedeniyle daha da kötüleşmekte, bu da fiziksel ve duygusal sağlıklarındaki düşüşü daha da kötüleştirmektedir. Mahpusların tek kişilik hücrelerde tutulduğu ve hiçbir sosyal temas imkanının bulunmadığı vakalar, izolasyonun mahpusların ruhsal ve fiziksel sağlıkları üzerindeki zararlı etkilerinin altını çizmektedir. Ayrıca araştırmalar, tek kişilik hücrelerde tutulan mahpusların destek ağlarına erişimlerinin olmadığını, bunun da umutsuzluk ve yalnızlık duygularını arttırdığını göstermektedir. Bu sorunu çözmek için, izolasyonu azaltacak ve mahkumlar arasında önemli sosyal etkileşimleri teşvik edecek önlemlerin alınması da dahil olmak üzere acil iyileştirmeler gerekmektedir.

Ayrıca, hükümlülerin tecrit edilmesi uygulaması, Türk cezaevi sistemindeki, tutukluların ruh sağlığı gereksinimlerinin göz ardı edilmesi gibi daha büyük yapısal kusurların bir yansımasıdır. Aşırı tecrit uygulamasının devam etmesi, mahkumların ruh sağlığını vurgulayacak ve onlara saygı ve itibar gösterilmesini garanti altına alacak değişikliklere duyulan kritik ihtiyacı vurgulamaktadır. Tecridin olumsuz sonuçlarını azaltmak ve mahpusların rehabilitasyonunu ve

¹¹⁹ "Torture, Inhuman Treatment and Conditions in Turkish Prisons: 2023 in Review", February 2, 2024 <https://stockholmcf.org/torture-inhuman-treatment-and-conditions-in-turkish-prisons-2023-in-review/>

topluma yeniden entegrasyonunu kolaylaştırmak için, cezaevleri sosyal ağları ve destek sistemlerini teşvik eden politikaları uygulamaya koymalıdır.

Türkiye Hak İzleme verilerine göre, 2022 yılı boyunca bu türden en az 13 tecrit vakası rapor edilmiştir.

CEZAEVİ YÖNETİMLERİ VE YETKİLİLERİ TARAFINDAN YAPILAN SUİSTİMLER

Türkiye'deki hapisanelerde cezaevi yetkilileri ve idareleri tarafından uygulanan kötü muameleyle ilişkin raporlar, mahkumların haklarını hiçe sayarak yetkilerini kötüye kullanma yönünde rahatsız edici bir eğilime işaret ediyor. Raporlara göre, mahpusların temel özgürlükleri ve haysiyetleri, grup faaliyetleri sırasında iletişimin yasaklanması gibi faaliyetlerine getirilen keyfi sınırlamalarla ihlal ediliyor. Ayrıca, mahkumların temiz su ve tıbbi bakım gibi temel ihtiyaçlara erişiminin engellenmesi, mahkumların refahına yönelik bir umursamazlık ve kayıtsızlık kültürünü sürdürmektedir. Türkiye'deki hapisane sisteminin bu ihlallerle gün ışığına çıkan yapısal kusurları, hesap verebilirliğin ve temel insan hakları normlarının korunması için acil reformları gerekli kılmaktadır.

Ayrıca, cezaevi yetkilileri ve idareleri tarafından süregelen kötü muamele olayları, denetim protokollerinin ve hesap verebilirlik prosedürlerinin geliştirilmesi gerekliliğinin altını çizmektedir. Hasta mahpusların tıbbi bakıma ve gerekli kaynaklara erişimi reddedildiğinde, yerleşik kurallara ve standartlara uyulmadığı görülmektedir. Mahkumların haklarına ve onuruna saygı gösterilmesini sağlamak amacıyla, bu sistemik kaygıların giderilmesi için gereken acil eylemin bir parçası olarak cezaevi personeline yönelik kapsamlı eğitim programları uygulanmalıdır. İstismar vakalarının hızla tespit edilip ele alınabilmesi ve tüm mahkumların hak ettikleri saygı ve nezaketi görmelerinin garanti altına alınabilmesi için güçlü gözetim sistemleri de devreye sokulmalıdır.

Mahpusların sözlü itirazları, şikayetleri ve protestoları gibi keyfi faktörler nedeniyle, bu tür kısıtlamalar içeren en az 53 disiplin cezası verilmiştir.

MÜLTECİLER VE GÖÇMENLER

Türkiye, uluslararası koruma altında önemli sayıda mülteci ve sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Mevcut nüfus, yaklaşık 3,6 milyon kayıtlı Suriyeli mültecinin yanı sıra diğer milletlerden yaklaşık 320.000 endişe kaynağı kişiyi içermektedir. Bu rakam, Türkiye'yi üst üste dokuzuncu kez dünya genelinde en fazla mülteci nüfusuna sahip ülke konumuna getirmektedir. Bu mültecilerin çoğunluğu, yeni evlerinde güvenlik ve istikrar arayışında olan Suriye'den gelmektedir.¹²⁰

Afganistan'dan gelen göçmenlerle ilgili olaylar, karşılaştıkları zorluklara ışık tutarak dikkatleri üzerine çekti. Trajik bir şekilde, 21 Ağustos'ta iki Türk askeri, Türkiye'den İran'a geri gönderilirken bir Afgan mülteciye tecavüz ettikleri gerekçesiyle toplam 69 yıl hapis cezasına çarptırıldı.¹²¹ Bu olay, göçmenlerin, özellikle de kadınların, yolculukları sırasında ve yetkililerin ellerinde istismar ve sömürüye karşı savunmasız olduklarının altını çizmektedir. Ayrıca, 26 Mart'ta 18 yaşındaki bir Afgan kadın, Iğdır'daki bir geri gönderme merkezinde

¹²⁰ <https://www.unhcr.org/tr/en/refugees-and-asylum-seekers-in-turkey>

¹²¹ "2 soldiers arrested in eastern Turkey for allegedly raping Afghan refugee" , January 5, 2023, <https://www.turkishminute.com/2023/01/05/soldiers-arrested-eastern-turkey-for-allegedly-raping-afghan-refugee/>

tutulduğu sırada gözaltında tutulan diğer dört kişi tarafından tecavüze uğradığı iddiasıyla suç duyurusunda bulunmuştur.¹²² Şok edici bir şekilde, raporlar yetkililer tarafından hiçbir işlem yapılmadığını ve kadının suçlu olduğu iddia edilen kişilerle aynı yerde bırakıldığını göstermektedir. Bu vakalar, Türkiye'deki Afgan göçmenlerin haklarının ve onurlarının korunması için koruma mekanizmalarının ve hesap verebilirlik tedbirlerinin geliştirilmesine duyulan acil ihtiyacın altını çizmektedir.

Türkiye'deki Suriyeli mülteciler de, özellikle bölgede yakın zamanda meydana gelen depremlerin ardından, birçok zorluk ve tehlikeyle karşı karşıya kalmıştır. Diğer zulüm ve ayrımcılık biçimlerinin yanı sıra, Türk yetkililer tarafından zorla sınır dışı etme ve işkence eylemlerine ilişkin raporlar bulunmaktadır. Ayrıca, depremden etkilenen bölgelerde yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik fiziksel saldırılar, önyargılar ve nefret söylemlerinde de artış görülmüştür. Tüm bu zorluklara rağmen, kayıtlar Suriyelilerin bir önceki yıla göre yüzde 145 oranında daha fazla Türkiye'ye sığınma başvurusunda bulunduğunu gösteriyor. Bu koşullar, Suriyeli göçmenlerin koruma gereksinimlerinin karşılanmasının ve güvenli barınma, hukuki danışmanlık ve insani yardıma erişimlerinin sağlanmasının ne kadar kritik olduğunu altını çizmektedir.

Afgan göçmenlerin karıştığı olaylar, onların güvencesiz durumlarını ve özellikle emek sömürüsü ve şiddetle ilgili olarak karşı karşıya kaldıkları riskleri vurgulamıştır. Kasım ayında, Türkiye'nin kuzeyinde kaçak bir kömür madeninde çalışan Afgan bir adam, yetkililerin yasadışı faaliyetleri keşfetmesini engellemek için ölümcül bir şekilde dövülmüştür. Bu üzücü olay, sıklıkla kötü muamele ve tehlikeli çalışma koşullarıyla karşı karşıya kalan Türkiye'deki Afgan işçilerin savunmasızlığını ve sömürüldüğünü vurgulamaktadır. Ayrıca, Afgan mültecilerin zorla Suriye'nin kuzey bölgesine nakledilerek daha da büyük bir risk ve belirsizliğe maruz bırakıldıklarına dair iddialar bulunmaktadır. Bu olaylar, Türkiye'de ikamet eden Afgan göçmenlerin güvenliğini ve refahını güvence altına almak için hukuki danışmana erişim ve çözüm yollarını takip etme kanalları gibi gelişmiş koruma tedbirlerinin gerekliliğini vurgulamaktadır.

NEFRET SÖYLEMİ VE NEFRET SUÇLARI

Yılın ilk yarısında Türkiye'de Suriyeli mültecilere yönelik nefret suçlarının ve nefret söyleminin artması endişe vericidir. Farklı kaynaklardan gelen çok sayıda rapor, Suriyeli mültecilerin yaşadığı fiziksel saldırı, kötü muamele ve önyargı gibi zorlukları vurgulamıştır. Stockholm Center for Freedom tarafından hazırlanan bir raporda, Türkiye'de Suriyeli mültecilere yönelik nefret söylemi ve nefret suçlarıyla acilen mücadele edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Göç Araştırmaları Derneği'nin araştırması da Türkiye'nin güneyinde depremden etkilenen bölgelerdeki Suriyeli mültecilerin, içinde buldukları istikrarsız koşulları daha da kötüleştiren çeşitli ayrımcılık biçimlerine maruz kaldıklarını ortaya koymuştur. Bu olaylar, mültecilere yönelik yabancı düşmanlığı ve önyargılarla mücadelenin, farkındalık yaratarak, halkı eğiterek ve onları korumak ve topluma entegre olmalarına yardımcı olmak için sıkı yasalar uygulayarak ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Bu dönemde Türkiye'de mültecileri hedef alan nefret söylemi ve nefret suçlarıyla ilgili olayların toplam sayısı en az 21'e ulaşmıştır.

¹²² "No action taken despite allegation of rape in repatriation center in Iğdır", March 28, 2023, <https://bianet.org/haber/no-action-taken-despite-allegation-of-rape-in-repatriation-center-in-igdir-276461>

TÜRKİYE-YUNANİSTAN SINIRLARINDA GÖÇMENLERİN GERİ İTİLMESİ

Göçmenlerin Türkiye-Yunanistan sınırında alıkonulması, uluslararası hukuk ve insan haklarına aykırı bazı durumların raporlarla ortaya konmasıyla birlikte bölücü bir konu olmaya devam etti. Yedi Türk sığınmacı Yunanistan'a geçmiş ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi devreye girerek Yunan hükümetini daha fazla direnişle karşılaşılabilecekleri endişesiyle bu kişileri sınır dışı etmemeye çağırmişti.

Hak örgütleri de geçişlerde göçmenlere nasıl muamele edildiği konusundaki endişelerini dile getirerek, Türk sınır muhafızlarının ülkelerinden kaçmaya çalışan Suriyelilere ateş ettiğini, işkence yaptığını ve aşırı güç kullandığını iddia etti. Suriyeli mültecilerin Suriye'nin Türkiye'nin kontrolü altındaki bölgelerine nakledilmesi de dahil olmak üzere zorla sınır dışı edilme hikayeleri de bu tür eylemlerin güvenliği ve yasallığı ile ilgili soruları gündeme getirdi. Bu olaylar, göç akımlarının yönetilmesinde ve Türkiye'nin sınırları boyunca göçmenlerin haklarının korunmasının sağlanmasında daha fazla hesap verebilirlik, şeffaflık ve insan haklarına saygı gösterilmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Bu dönemde Türkiye-Yunanistan sınırlarında göçmenlerin geri itilmesiyle ilgili olayların toplam sayısı en az 32'ye ulaşmıştır.

İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE

Rapor edilen vakalarda bir önceki yıla göre hafif bir azalma olmasına rağmen, bu olaylarla ilgili cezasızlık ikliminin hüküm sürdüğüne dair endişeler devam etmekte olup, bu durum 2023 yılında Türkiye'deki cezaevleri ve gözaltı merkezlerinde işkence ve kötü muamelenin ele alınmasında devam eden zorluklara işaret etmektedir.

Son derece rahatsız edici bir gelişme olarak 8 Ağustos'ta Elazığ Yüksek Güvenlikli Cezaevi'ndeki iki mahkûm, inanç temelli Gülen hareketi veya yasadışı Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile bağlantılı diğer sekiz mahkûmu hedef alan bir saldırı gerçekleştirmiştir.¹²³ "Derin devletin adamları" olarak tanımlanan saldırganlar, özellikle Gülen hareketiyle bağlantılı olarak tutuklanan bir mahkumu hedef alan saldırı sırasında ciddi yaralanmalara neden oldular. Saldırı, Türkiye'nin cezaevi sistemi içinde hedef alınan gruplarla ilişkili bireylerin karşı karşıya kaldığı endişe verici savunmasızlığın altını çizmektedir. Saldırganların saldırı sırasında gardiyanları etkisiz hale getirdiğine dair diğer raporlar, tesis içindeki güvenlik protokollerine ilişkin endişeleri artırmaktadır. Bu tür olaylar sadece siyasi mahpuslara yönelik acil tehlikeyi vurgulamakla kalmıyor, aynı zamanda devlet gücünün kötüye kullanılması ve muhalif sesler olarak algılananlara karşı daha fazla cezalandırıcı önlem alınması potansiyeline ilişkin daha geniş endişeleri de artırmaktadır.

¹²³ <https://www.turkishminute.com/2023/08/09/post-coup-victim-attacked-inmate-in-eastern-turkey-prison/>

Türkiye İnsan Hakları İzleme Örgütü, polis, jandarma, asker veya kolluk kuvvetlerinin karıştığı en az 94 işkence vakası olduğunu, bunların 40'ının gözaltında, 91'inin ise cezaevlerinde gerçekleştiğini bildirmiştir.

ULUSÖTESİ BASKI

ARKA PLAN

Yurtdışında yaşayan ve hükümeti eleştiren kişileri hedef alan bir dizi olayla örneklendirilen sınır ötesi baskı, 2023 yılında Türkiye'nin insan hakları manzarasında önemli bir endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Hükümet yetkilileri, yargı talepleri, iade talepleri ve hatta kaçırma operasyonları gibi çeşitli taktikler kullanarak Türkiye sınırları dışında yaşayan eleştirmenleri açıkça kabul etmiş ve takip etmiştir. Bu uygulama öncelikle Gülen hareketinin üyeleri olarak algılanan kişileri hedef almakla birlikte Kürt ve diğer siyasi muhalifleri de kapsamaktadır. Türkiye'nin uluslararası nüfuzu ve Interpol gibi işbirliği mekanizmaları, yurtdışındaki bireylerin taciz edilmesini, korkutulmasını ve bazı durumlarda yakalanmasını kolaylaştırmıştır. Uluslararası inceleme ve kınamalara rağmen bu eğilim devam etmekte ve Türkiye ulusötesi baskının faili olarak öne çıkmaktadır.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM), Türkiye'nin Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen kişilere karşı uyguladığı sınır ötesi baskıyı kınayan bir kararı kabul etmiştir.¹²⁴ AKPM, Türkiye'nin Gülen hareketiyle bağlantılı kişileri acımasızca takip etmesinden duyduğu endişeyi dile getirerek, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına yönelik büyüyen bir tehdit olarak her türlü ulus ötesi baskıyı kınamaktadır. Kararda, Türkiye'nin yurtdışındaki muhalifleri hedef almak için gözaltılar, iade işlemlerinin suiistimali, Interpol Kırmızı Bültenleri ve terör finansmanı ile mücadele tedbirleri gibi araçları kötüye kullandığının altı çizilmektedir. Bu tür uygulamalara son verilmesi yönündeki uluslararası çağrılara rağmen, Türkiye'nin yurt dışındaki muhaliflere yönelik ulus ötesi baskı çabaları hız kesmeden devam etmektedir.

Freedom House tarafından hazırlanan ve endişe verici istatistikleri ortaya koyan bir rapor, Türkiye'nin sınır ötesi baskıya katılımının derinliğini daha da vurgulamaktadır. Rapora göre, Türk yetkililer 2014'ten bu yana 132 doğrudan ve fiziksel ulusötesi baskı olayına karışmıştır ve bu rakam küresel toplamın yüzde 15'ini oluşturmaktadır. Bu da Türkiye'yi, Gülen ve Kürt hareketleriyle bağlantılı bireyler üzerinde önemli bir odaklanma ile, bu tür baskıların dünyadaki en üretken ikinci faili yapmaktadır.

Bir diğer önemli gelişme olarak, insan hakları savunucuları ve STK'lar, Interpol'ü Türkiye'nin veri tabanlarını, özellikle de Çalıntı ve Kayıp Seyahat Belgesi (SLTD) sistemini kötüye kullanmasını ele almaya çağırarak ortak bir mektup yayınladılar.¹²⁵ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi tarafından koordine edilen mektup, Türkiye'nin yurt dışındaki siyasi muhalifleri hedef almak için Interpol'ün SLTD veri tabanını kasıtlı olarak kötüye kullanmasına ilişkin endişelerin altını çizmektedir. İmzacılar, temel insan hakkı olan seyahat özgürlüğüne ve Interpol'ün anayasal yükümlülüklerini yerine getirmesinin önemine vurgu yaparak, Interpol'ün bu tür suiistimalleri önleyecek tedbirleri acilen hayata geçirmesi gerektiğinin önemini vurgulamaktadır.

¹²⁴ <https://www.turkishminute.com/2023/06/23/pace-express-concern-over-turkey-pursuit-anyone-related-to-gulen-movement-condemns-transnational-repression/>

¹²⁵ <https://www.statewatch.org/news/2023/june/interpol-must-halt-turkey-s-use-of-databases-to-pursue-dissidents/>

YABANCI KÖKENLİ VATANDAŞLARA YÖNELİK SALDIRILAR

2023 yılı boyunca, Türk hükümetini eleştiren yabancı uyruklu vatandaşlar amansız saldırılar ve yıldırma taktikleriyle karşı karşıya kaldı. Fiziksel saldırı, taciz ve casusluk vakaları, Türkiye sınırları dışındaki muhalefeti susturmayı amaçlayan sistematik bir kampanyanın altını çizdi.

Ocak ayında Alman savcılar, şarkıcı Ferhat Tunç'un yargılandığı davada Türk mahkemesinin yardım talebini ifade özgürlüğüne ilişkin kaygıları gerekçe göstererek reddetti.¹²⁶ Benzer şekilde İsveç, Türkiye'nin siyasi muhaliflerle bağlantılı kişiler için iade taleplerini reddederek Türkiye'nin baskı taktiklerine karşı uluslararası direncin altını çizmiştir.¹²⁷

Yıl, iktidar partisi milletvekili Mustafa Açıkgöz'ün PKK ve Gülen hareketi destekçilerini hedef alan nefret söylemi nedeniyle Almanya'nın Türk Büyükelçisini çağırmasının da gösterdiği gibi diplomatik gerilimlere sahne olmuştur.¹²⁸

Yıl boyunca, yurtdışındaki kişilerin kara listeye alınması ve Interpol Kırmızı Bültenlerinin takibi, Türkiye'nin sınırlarının ötesinde algılanan tehditleri amansız bir şekilde takip ettiğini daha da göstermiştir.¹²⁹¹³⁰ Freedom House gibi kuruluşların raporları Türkiye'nin ulus ötesi baskılardaki rolüne ışık tutmaya devam ederek uluslararası denetim ve hesap verebilirlik mekanizmalarına duyulan acil ihtiyacı vurgulamıştır.¹³¹

KAÇIRMALAR

İşadamı Uğur Demirok'un Azerbaycan'dan Türkiye'ye kaçırılması ve zorla geri gönderilmesi, muhalif sesleri bastırmak için kullanılan yargısız infazlara örnek teşkil etmektedir. 3 Şubat'ta Azerbaycan'dan kaçırılan ve zorla Türkiye'ye iade edilen Uğur Demirok, İstanbul'daki bir mahkeme tarafından terörizm suçlamasıyla iki yıl iki ay hapis cezasına çarptırıldı.¹³²

Milli İstihbarat Teşkilatı'nın (MİT) açıklamaları Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerin zorla geri gönderildiğini doğrularken, Freedom House tarafından hazırlanan bir rapor Türkiye'nin ulusötesi baskıların üretken bir faili olduğunu ortaya koymuştur.¹³³

Tacikistan'ın eğitim ve ticaret sektörlerinde faaliyet gösteren işadamı Koray Vural, Duşanbe'de zorla kaçırıldı ve kaybolmasında Türkiye'nin Milli İstihbarat Teşkilatı'nın (MİT) parmağı olduğu yönünde haberler çıktı. Görgü tanıkları Vural'ın bir grup kişi tarafından alıkonulduğunu ve ertesi gün İstanbul'a götürüldüğünü anlattı. Türk diplomatların Vural'ın önceden profilini çıkardıklarının ve daha sonra onun kaçırılmasında rol oynadıklarının ortaya çıkması, Türk hükümetinin muhaliflere karşı uyguladığı ulusötesi baskının sistematik doğasının altını çizmiştir. 5 Ekim'de Vural'ın gerçekten de MİT tarafından teslim edildiğinin teyit

¹²⁶ <https://www.turkishminute.com/2023/01/11/germany-rejects-turkeys-request-for-judicial-assistance-in-trial-of-kurdish-singer/>

¹²⁷ <https://www.turkishminute.com/2023/07/13/swedens-supreme-court-blocks-2-extraditions-to-turkey/>

¹²⁸ <https://www.turkishminute.com/2023/01/17/germany-warned-turkey-over-akp-mps-hate-speech-targeting-pkk-member-gulenists/>

¹²⁹ <https://www.turkishminute.com/2023/10/24/turkey-blacklist-441-critic-living-abroad-over-gulen-links/>

¹³⁰ <https://www.turkishminute.com/2023/11/08/turkey-sought-interpol-red-notice-for-teacher-over-social-media-commentary-gulen-links/>

¹³¹ <https://www.turkishminute.com/2023/04/07/132-incident-of-direct-physical-transnational-repression-perpetrated-by-turkey-since-2014-freedom-house/>

¹³² <https://tihv.org.tr/gunluk-ih-raporlari/4-6-subat-2023-gunluk-insan-haklari-raporu/>

¹³³ <https://www.turkishminute.com/2023/09/30/turkey-both-home-to-and-perpetrator-of-transnational-repression-report/>

edilmesi uluslararası kınama ve hesap verebilirlik çağrılarına yol açmıştır.¹³⁴ Onun davası, Türkiye tarafından işlenen devlet destekli adam kaçırma ve insan hakları normlarının ihlaline ilişkin daha geniş bir modele örnek teşkil etmektedir.

SINIR ÖTESİ ASKERİ OPERASYONLAR

Türkiye'nin 2023 yılındaki sınır ötesi askeri operasyonları, özellikle Suriye ve Kuzey Irak'ta Kürtlerin kontrolündeki bölgeleri hedef alan hava saldırıları ve insansız hava aracı saldırıları ile karakterize edilmiştir. Bu operasyonlar, Türkiye'nin terör örgütü olarak gördüğü başta Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ve bağlı kuruluşları olmak üzere Kürt militan gruplarla mücadele bahanesi altında gerçekleştirilmiştir.

Mart ayında Suriye'nin kuzeyinde Türkiye destekli savaşçılar Nevruz bayramını kutlayan Kürt bir aileyi vurarak ölümlere ve yaralanmalara neden oldu.¹³⁵ Takip eden aylarda Menbiç ve diğer bölgelerde yaşayanlar Türkiye'nin hava saldırılarını protesto ederek uçuşa yasak bölge oluşturulması için uluslararası müdahale çağrısında bulununca gerilim arttı.¹³⁶ Raporlar, Türk insansız hava araçlarının Kürtlerin kontrolündeki bölgeleri hedef alması nedeniyle sivil kayıpların yaşandığını ve çatışmanın şiddetlendiğini göstermektedir.

Ağustos ayında ABD, Suriye'nin Afrin kentinde insan hakları ihlalleri yapmakla suçlanan Türkiye destekli Suriyeli milislere yaptırım uyguladı.¹³⁷ Bu milislerin gasp, adam kaçırma ve kurbanlara işkence yapılan gözaltı merkezleri işlettikleri iddia edildi. Bu arada Irak'ta, Türkiye'den kalkan bir insansız hava aracı Kürt terörle mücadele görevlilerini öldürdü ve Iraklı yetkililerin egemenliği ihlal ettikleri gerekçesiyle kınamalarına yol açtı.¹³⁸

2023 yılında Türkiye'nin sınır ötesi askeri operasyonları, Kürt militan grupların oluşturduğu tehdit algısıyla mücadele etmek için devam eden çabalarını vurgulamıştır. Ancak bu operasyonlar sivil kayıplara yol açmış, komşu ülkelerle ilişkileri germiş ve iddia edilen insan hakları ihlalleri nedeniyle uluslararası eleştirilere neden olmuştur. Hastaneler de dahil olmak üzere sivil altyapının hedef alınması, Türkiye'nin bölgedeki askeri faaliyetlerinin insani etkileri konusunda endişelere yol açmaktadır.

KÖTÜ NİYETLİ İADE TALEPLERİ

Türkiye'nin 2023 yılındaki iade talepleri, özellikle Gülen hareketiyle bağlantılı kişileri hedef alan, istismarcı niteliklerine ilişkin endişeler nedeniyle büyük dikkat çekmiştir. Bu talepler, Türkiye ile İsveç gibi ülkeler arasında hukuki mücadelelere ve diplomatik gerginliklere yol açmış, insan hakları ihlalleri ve ulus ötesi baskıya ilişkin daha geniş meselelerin altını çizmiştir.

Ocak ayında İsveç, aralarında eski emniyet müdürü Murat Çetiner'in de bulunduğu dört Türk vatandaşı için Türkiye'nin iade taleplerini, İsveç yasalarına göre suç teşkil eden bir eylem

¹³⁴ <https://www.turkishminute.com/2023/10/05/turkey-intel-agency-renditioned-gulenist-businessman-from-tajikistan-staterunmedia/>

¹³⁵ <https://www.turkishminute.com/2023/03/21/pro-turkey-fighter-kill-4-syria-kurds-celebrating-nevruz-rights-group/>

¹³⁶ <https://www.turkishminute.com/2023/06/08/syrian-resident-in-manbij-protest-against-turkish-airstrike-call-for-international-no-fly-zone/>

¹³⁷ <https://www.turkishminute.com/2023/08/18/us-impose-sanction-2-turkish-backed-syrian-militia-and-the-groups-leaders/>

¹³⁸ <https://stockholmcf.org/iraq-says-drone-that-killed-three-kurdish-officers-came-from-turkey/>

bulunmaması ve siyasi zulüm endişelerini gerekçe göstererek reddetti.¹³⁹ Temmuz ayında İsveç Yüksek Mahkemesi, Gülen hareketiyle bağlantılı iki kişinin iadesini, bu kişilerin eylemlerinin İsveç'te suç olarak kabul edilmediğini vurgulayarak engellediğinde de benzer bir ret kararı çıkmıştı. Türkiye'nin İsveç'in NATO üyeliği için bir ön koşul olarak iadede ısrar etmesi iki ülke arasındaki gerilimi daha da arttırmıştır.

Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, hükümetin Gülen hareketi ile bağlantılı olduğu iddiasıyla 112 ülkeden 1.269 kişinin iadesini istediğini açıkladı.¹⁴⁰ Bu ifşaat, Türkiye'nin yurtdışında yaşayan Gülencileri hedef alan yaygın çabalarının altını çizmekte ve iade süreçlerinin siyasi amaçlarla kötüye kullanıldığına dair endişeleri artırmaktadır.

Türkiye'nin kötüye kullanılan iade talepleri, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yönetimi altında hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygının erozyona uğradığını vurgulamaktadır. Yurtdışındaki Gülen hareketi mensuplarının hedef alınması ve zorla getirme gibi hukuk dışı tedbirler, uluslararası hukuk ilkelerini zedelemekte ve Türkiye dışında yaşayan bireylerin güvenlik ve özgürlüklerini tehdit etmektedir. Bu taleplerden kaynaklanan diplomatik gerilimler, Türkiye'nin başta NATO üyesi ülkeler olmak üzere diğer ülkelerle ilişkilerini daha da gerginleştirmektedir.

KADIN HAKLARI

Türkiye, başta toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kadınları korumayı amaçlayan yasal çerçeveler olmak üzere, kadın haklarına ilişkin süregelen zorluklarla mücadele etmektedir. 2023 yılı, kadın cinayetleri, yasal reformlar ve Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesinin etkilerine dikkat çekilerek, bu konularla ilgili tartışmaların ve gelişmelerin devam etmesine tanıklık etmiştir.

2023 yılı boyunca Türkiye, kadın cinayetleri de dâhil olmak üzere ciddi bir toplumsal cinsiyete dayalı şiddet sorunuyla karşı karşıya kalmaya devam etmiştir. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu ve Stockholm Özgürlük Merkezi gibi çeşitli kaynaklardan gelen raporlar, kadınların erkekler tarafından öldürüldüğüne veya şiddete maruz kaldığına dair endişe verici istatistikleri sürekli olarak vurgulamıştır.¹⁴¹ Artan farkındalık ve savunuculuk çabalarına rağmen, kadın cinayetlerinin sayısının yüksek kalmaya devam etmesi, bu konunun etkili bir şekilde ele alınmasında süregelen zorluklara işaret etmektedir.

Türkiye'nin kadın haklarına ilişkin yasal çerçevesi ve politika tartışmaları 2023 yılında da tartışmalı olmaya devam etmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Mart 2021'de Türkiye'yi İstanbul Sözleşmesi'nden çekme kararı ulusal ve uluslararası tepkilere yol açmaya devam etmektedir.¹⁴² Eleştirmenler bu adımın kadınlara yönelik korumaları zayıflattığını ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele çabalarını engellediğini savundu. Ayrıca, şiddet riski altındaki kadınları koruyan yerel yasaların yürürlükten kaldırılması da dahil olmak üzere kadın hakları korumalarında daha fazla geri adım atılması yönündeki çağrılar, Türkiye'de kadın hakları konusunda süregelen tartışmaları daha da alevlendirmiştir.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kadın cinayetleri vakalarına verilen adli tepkiler 2023

¹³⁹ <https://www.turkishminute.com/2023/01/13/sweden-refused-extraditing-people-turkeys-list-including-former-police-chief/>

¹⁴⁰ <https://www.turkishminute.com/2023/08/24/turkey-seeks-extradition-1269-from-112-countries-over-alleged-gulen-link/>

¹⁴¹ <https://www.turkishminute.com/2023/11/24/more-than-3000-women-in-turkey-fell-victim-to-femicide-in-10-years/>

¹⁴² <https://stockholmcf.org/former-governor-acquitted-of-gender-based-violence-charges-despite-evidence/>

yılında önemli eleştiriler almıştır.¹⁴³ Failler aleyhindeki ikna edici delillere rağmen, hafif cezalar, beraat kararları ve failerin sorumlu tutulmaması gibi durumlar yaşanmıştır. Bu sonuçlar, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet faillerinin cezasız kalmasına ilişkin endişelerin altını çizmiş ve mağdurlar için adaletin sağlanması amacıyla yargı reformu ve hesap verebilirlik mekanizmalarına duyulan ihtiyacı vurgulamıştır.

Özetle, 2023 yılında Türkiye, özellikle toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve yasal korumalar konusunda, kadın haklarının korunması konusunda süregelen zorluklarla boğuşmaktadır. Devam eden savunuculuk çabalarına ve kamuoyu farkındalık kampanyalarına rağmen, kadın cinayetlerinin yüksek oranda görülmesi ve yargı sistemindeki eksiklikler, kadın haklarının korunması ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet faillerinin hesap verebilirliğinin sağlanması için kapsamlı reformlara duyulan acil ihtiyacın altını çizmiştir.

SONUÇ

Türkiye'de 2023 yılında yaşanan olaylar, ülkenin insan hakları ortamı, yargı sistemi, azınlıklara yönelik muamele, mülteci politikaları ve kadın haklarına ilişkin karmaşık ve çok yönlü bir tablo çizmiştir. Uluslararası inceleme ve kınamalara rağmen, Türkiye bu alanlarda süregelen zorluklarla karşılaştı ve yönetim, hesap verebilirlik ve temel hak ve özgürlüklere saygı ile ilgili köklü sorunları ortaya çıkarmıştır.

Muhafif seslere ve insan hakları savunucularına yönelik baskılardan yasal güvencelerin erozyona uğramasına ve yargı bağımsızlığının kısıtlanmasına kadar, Türkiye hukukun üstünlüğü ve demokratik ilkelerin altını oyan sistemik zorluklarla boğuştu. Gülen hareketi, Kürtler ve LGBTQ+ bireyler de dahil olmak üzere azınlık topluluklarının hedef alınması, marjinal grupların karşı karşıya kaldığı kırılğanlıkları ve kapsayıcı ve hak temelli politikalara duyulan acil ihtiyacı vurgulamıştır.

Başta Suriyeliler ve Afganlar olmak üzere mülteci ve göçmenlerin durumu, Türkiye sınırları içinde yaşanan insani krizlere ve daha iyi koruma mekanizmalarına ve uluslararası işbirliğine duyulan ihtiyaca ışık tutmuştur. Aynı zamanda, sınır ötesi baskı olgusu, Türkiye'nin sınırlarının ötesindeki muhalifleri susturma çabalarının altını çizerek, yargısız infazlar ve güç suiistimallerine ilişkin endişeleri artırmıştır.

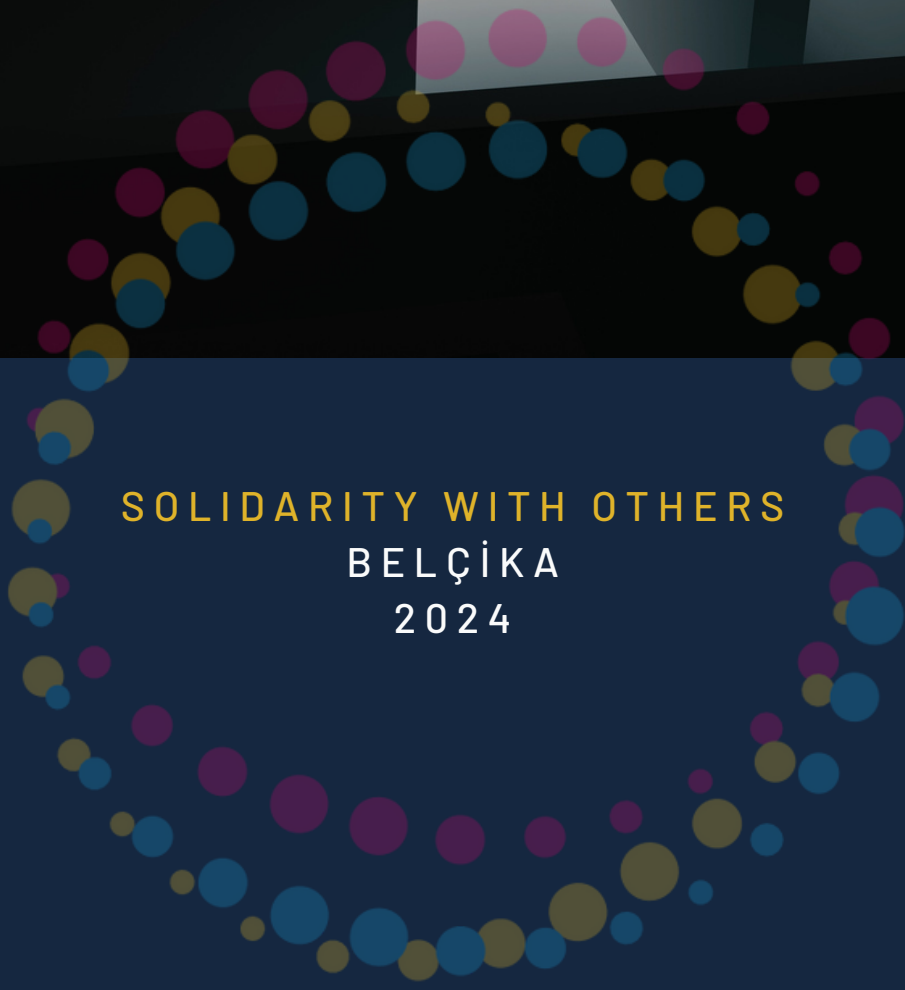
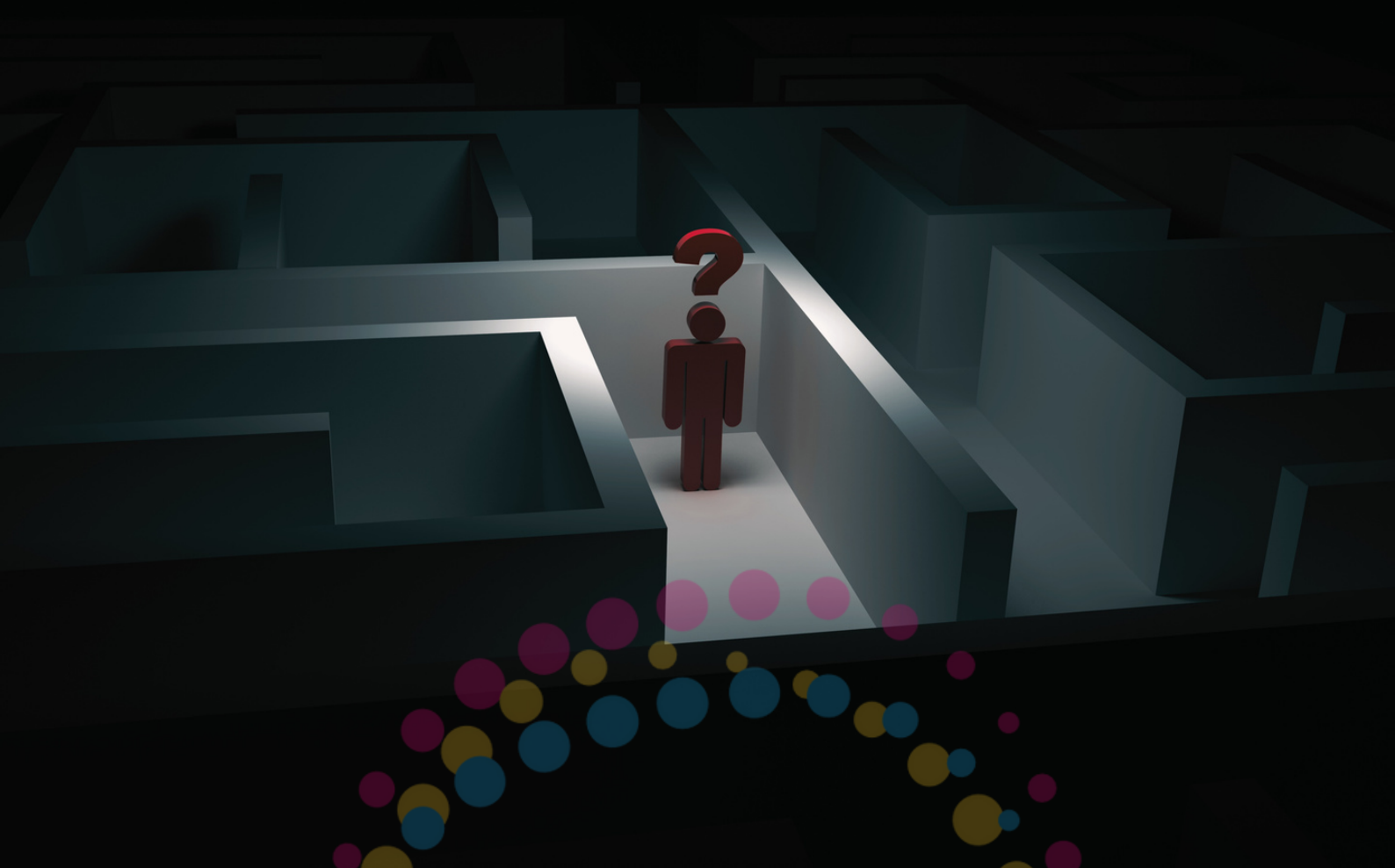
Bu zorlukların ortasında, Türkiye'nin kadın hakları ortamı engellerle dolu olmaya devam etti; savunuculuk çabalarına ve kamuoyu farkındalık kampanyalarına rağmen toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kadın cinayetleri devam etti. İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı, muhafazakâr politikalar ile uluslararası insan hakları standartları arasındaki gerilimleri yansıtarak kadın hakları ve yasal korumalar konusundaki daha geniş tartışmaları sembolize etmiştir.

Sonuç olarak, 2023 olayları Türkiye'de sistemik zorlukların ele alınması, insan haklarının korunması ve demokratik kurumların güçlendirilmesi için kapsamlı reformlara duyulan acil ihtiyacın altını çizmiştir. İleriye dönük olarak, hesap verebilirliği teşvik etmek, savunmasız toplulukları korumak ve Türkiye'nin insan hakları ve demokrasi konusundaki uluslararası taahhütlerini yerine getirmesini sağlamak için ortak çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Türkiye ancak anlamlı reformlar, adalet ve kapsayıcılık taahhüdü ile tüm vatandaşları için daha eşitlikçi ve haklara saygılı bir toplum inşa edebilecektir.

¹⁴³ <https://www.turkishminute.com/2023/09/07/31-women-in-turkey-fell-victim-to-femicide-august/>

OTHERS AISBL, BELÇİKA
2024
www.solidaritywithothers.com
info@solidaritywithothers.com
0032 497 32 45 50

SOLIDARITY WITH OTHERS
BELÇİKA
2024